

Tartu Ülikool

Loodus- ja tehnoloogiateaduskond

Ökoloogia ja Maateaduste instituut

Geograafia osakond

Lõputöö

**Kogukonnasuhted ning sotsiaalne kapital Vääna-Jõesuu
suvilapiirkonna kogukonnaruumis**

Linda Luig

Juhendaja: MSc Merle Looring

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja: /allkiri, kuupäev/

Osakonna juhataja: /allkiri, kuupäev/

Tartu 2013

SISUKORD

1. Sissejuhatus.....	3
2. Teooria	5
2.1 Suvilapiirkondade paiknemine lääneriikides	5
2.2 Suvilapiirkondade paiknemine Eestis.....	7
2.3 Kogukonnatunnetus.....	8
2.4 Sotsiaalne kapital	9
2.5 Kohaidentiteet.....	10
3. Uurimiseesmärgid ja hüpoteeside sõnastamin	11
4. Metoodika.....	12
4.1 Uurimisala kirjeldus	13
4.2 Andmete kogumise metoodika.....	16
5. Tulemused	18
5.1 Vaatluse tulemused	18
5.1.1 Üldmulje piirkonnast	18
5.1.2 Rannaala.....	18
5.1.3 Teenused	19
5.1.4 Uuringus osalenud ühistud	19
5.2 Intervjuude tulemused	21
5.2.1 Suvilaaladel elamine/suvitamine	21
5.2.2 Vääna-Jõesuu sotsiaalne struktuur.....	22
5.2.3 Suhtlemine suvilaalas	24
5.2.4 Kogukonnaruum ja –suhted	26
5.2.5 Kohalikud teenused ning nende kasutamine	28
6. Arutelu ja kokkuvõte.....	30
7. Summary	34
8. Kasutatud kirjandus.....	36
Lisad.....	39
Lisa 1. Vaatluse ankeet.....	39
Lisa 2. Intervjuu ankeet.....	40
Lisa 3. Intervjuu kava.....	41

1. Sissejuhatus

Näiteid suvituskultuuridest saab tuua nii lääne kui ka post-sotsialistlikust ühiskonnast (Halseth, Rosenberg 2005). Siiski on lääneriikide teised kodud ning post-sotsialistlike riikide suvilad oma eesmärgilt erinevad. Kui lääne ühiskonnas on suvilad olnud peamiselt sotsiaalse staatuse näitamiseks ning rekreatsioonilise eesmärgiga, siis post-sotsialistlikes maades loodi suvilaalad eelkõige riigis valitseva toidupuuduse leevendamiseks (Rozovskaya 2003). Rekreatsioonifunktsioon oli post-sotsialistlikes maade suvilates teisejärguline. Lääne ühiskonnas on juba pikemat aega toimunud suurlinnade eeslinnastumine. Seetõttu on paljud inimesed kolinud linnade tagamaadel elama, ning ehitanud seal asuvad suvilad ümber aastrichtseks elamiseks. 1990. aastatel, peale Nõukogude Liidu lagunemist, hakkas post-sotsialistlikes maades üha enam inimesi kolima suvilaaladele. Suvilaaladele rajatavate püsielamute ulatust ning füüsilist mõju nii Tartule kui Tallinnale on praeguseks mitmetes töödes uuritud (Org 2010, Anniste 2007, Saluveer 2001, jt). Siiski on suvilaalde sotsiaalse kapitali ning kogukonnatunnetuse teemasid nendes töödes käsitletud pealiskaudselt või üldse mitte.

Antud töö uurimisalaks on Vääna-Jõesuu suvilapiirkond Harku vallas Harju maakonnas, mis on üks suurimaid suvilapiirkondi Tallinna lähitagamaal. Sinna rajati suvilaid 1960. ja 1970. aastatel, osaliselt ka 1980. aastatel (Leetmaa 2002). Püsielamute ehitamine suvilaaladele muutus ulatuslikumaks perioodil 2002-2007, mil Eestis valitses majandustõus. Kuna inimeste majanduslik olukord võimaldas paljudel ehitada endale püsielamu, siis kasutasid oma suvilakrundi olemasolu ära paljud inimesed. Lisaks oli ka krundi kinnisvara väärtus suvilapiirkonnas odavam kui uuselamurajoonides. Vääna-Jõesuu kandis tõuseb iga aastaga alaliselt elavate inimeste arv. Kuigi püsielanike arv suvilapiirkonnas kasvab jätkuvalt, on siiani alas säilinud suvitajate ülekaal.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on uurida kogukonnasuhteid ning sotsiaalset kapitali Vääna-Jõesuu suvilapiirkonnas. Uuritakse millised on alal elavate ning suvitavate inimeste omavaheline suhtlemine, kogukonnatunnetuse olemasolu, probleemide lahendamise efektiivsust, ühistute mõju kogukonnasuhetele. Lisaks uuritakse millised ruumilised aspektid suurendavad või vähendavad inimeste omavahelist läbikäimist. Uurimuse tulemusi saab tulevikus kasutada teiste suvilaalade või elamurajoonide sotsiaalse kapitali ning kogukonnasuhetlust mõjutavate ruumiliste aspektide edasisel

uurimisel. Lisaks saavad planeerijaid tulevikus selle töö tulemusi ruumilise keskkonna loomisel arvesse võtta, et tagada inimeste seas tugeva kogukonnatunde teke.

Töös on kasutatud 2012. aastal Väana-Jõesuus läbi viidud LEADER meetme 2 kogukonna arendamise projektiga "Suvilaühistute elamurajoonideks kujunemise võimalused ja sellest tulenevate kohaliku omavalitsuse planeerimislahenduste ja Päästeameti nõudmiste rakendamise võimalikkusest" (viitenumber 430011374173). Projektis osaledes nägi töö autor, et ühe piirkonna edukas arengus mängivad lisaks füüsilisele keskkonnale suurt rolli ka inimestevahelised suhted. Inimeste omavaheline läbisaamine ning suhtlemine oli vastavalt piirkonnale erinev ning ta soovis teada saada millised füüsilised ning psühholoogilised aspektid kogukonnasuhteid mõjutavad. Projekti raames oli võimalik uurida ning vaadelda suvilaalas elavate inimeste omavaheliste suhete toimimist ning seda soodustavaid või pärssivaid tegureid.

Kogukonnatunnet ning -identiteeti on varem uuritud näiteks Suur-Britannias Durham City's (Puddifoot 2003), Austraalia linnakogukonnas (Miller, Buys 2008), sotsiaalset kapitali ja turvatunnet juba valminud elukeskkonnas (Wood et al. 2007), kogukonnatunnetuse tekkimist (Mannarini, Rochira, Talo 2012) ja suvitajate ning püsielanike omavahelist suhtlust on põgusalt uurinud Müller (2011).

Töö autor kasutab siinkohal võimalust ning tänab endaga projektis osalenud inimesi, kes aitasid sealset tööd koordineerida ning intervjuusid teha. Autor avaldab tänu projektijuhile Avo Sipelgasele, Anette Orgile ning keskkonnakorralduse ja planeerimise tudengitele. Lisaks soovib autor kõige suurema tänuavalduse teha oma uurimistöö juhendajale, Merle Looringule, kelle abi ning suunamiseta ei oleks selle töö valmimine reaalsuseks saanud.

2. Teooria

2.1 Suvilapiirkondade paiknemine lääneriikides

Suvilad on Lääne ühiskonnas olnud üsna sagedaseks nähtuseks. Erinevaid näiteid suvituskultuuridest võib tuua Prantsusmaalt, Suur-Britanniast, Rootsist, Tšehhoslovakiast, Austraaliast, Kanadast (Halseth, Rosenberg 1995). Enne 20. sajandi keskpaika olid suvilad kõrgema sotsiaalse staatuse näitajaks. Eliiti kuulunud inimesed Rooma senaatoritest Ameerika Ühendriikide presidentideni ning jõukate ettevõtjateni välja, on kõik kasutanud suvilaid nii puhkamise eesmärgil kui ka staatuse näitamiseks (Cross 1992 cit. Halseth, Rosenberg 2002). Suvitamise traditsioon on riigiti erinev. Rootsis ulatub teise kodu traditsioon 19. sajandisse, mil Stockholmi kaupmehed ehitasid suviseks kasutuseks mõeldud villasid saarestikku, vastavalt aurulaevade liinidele (Müller 2007). Mülleri ja Marjavaara (2011) kohaselt hakkas Rootsi keskklass teise kodu funktsiooni kasutama alles peale Teist maailmasõda. Suvilad ehk teised kodud (*second homes*), maamajad jt on laialdaselt levinud peamiselt põhjamaades. Teiste kodude ulataus on siiski täpsemalt fikseerimata.

Ka Suur-Britannias on suvitamine üsna laialt levinud. Aastate 2004 ning 2005 vahel kasvas suvitajate arv Inglismaal 3,3 %. Šotimaal oli aastal 2005 võrreldes 1981. aastaga suvitajate arv kasvanud ligi 10 000 inimese võrra. Suurim suvilate arvu kasv toimus linnapiirkondades. Walesis Gwynedd'i linnas on näiteks vastu võetud seadus, mis seab suvilate rajamisele piirkonda teatud arvulise piiri. Paraku kehtib seadus aga ainult linna uute arenduste suhtes (Bevan, 2005).

Prantsusmaal on suvilate arv samuti üsna kõrge. Hinnanguliselt 10% kogu kinnisvarast on suvilad. 99% suvilaomanikest on prantslased ning vaid 1% suvilatest kuulub välismaalastele (French Property).

Ameerika Ühendriikides oli 2000. aasta seisuga 3,09% ehk 3 578 718 majapidamist suvilad. Ka Ameerikas on aastatega suvilate arv kasvanud. Näiteks 1980. aastal olid 1,87% majadest suvilad ning 1990. aastal oli selleks arvuks juba 2,66% (Weagraft 2004).

Suvilaid ei kasutata ainult hooajalisel eesmärgil. Mülleri ning Marjavaara (2011) poolt Rootsis läbi viidud uurimus näitab, et üha enam suvilaid muudetakse aastaringselt kasutatavateks püsielamuteks. Teise koju alaliselt elama kolimine on aga individuaalne

ning seotud indiviidi elukäiguga. Peamiseks põhjuseks peetakse eluruumide vähenemist või suurenemist. Kaltenborn (1998) on väitnud, et teised kodud võivad muutuda püsielamuteks, kuna nad kannavad endas lisaks rekreatsioonilisele väärtusele ka erinevaid tähendusi selle omaniku jaoks. Müller (2007) täheldab oma varasemas uurimuses, et teisi kodusid ei osteta ainult hooajalise kasutamise eesmärgil vaid juba mõttega muuta see kunagi püsivaks elupaigaks. Marjavaara (2007b) tööb välja, et Stockholmi ümbruses moodustavad teise kodu elanikud 30% sisseandajatest. Ka kohalikud omavalitsused, kus on kõrge sakslastest teise kodu omanike arv, on 1990. aastatel täheldatud suurt sakslaste sissevoolu.

Müller ja Marjavaara (2011) on jaganud peamised suvilate rajamise paigad neljaks:

- Puhkealade poolest rikas suurlinna tagamaa: tavaliselt on domineerivaks eesmärgi-päraselt rajatud majad, mis võimaldavad igapäevast pendelrännet linna keskusesse. Teised kodud moodustavad selles alas atraktiivse aastaringse kasutusega hoonestuse mis muudetakse sageli ümber püsielamuks (Marjavaara 2007a).
- Tavaline maapiirkonna maastik linna tagamaal: alas on domineerivaks endised põllumajanduslikud tunnused. Kuna nõudlus sellistele aladele on väike, kolivad sinna peamiselt piiratud majanduslike vahenditega inimesed (Lindgren 2003).
- Suuremad puhkepiirkonnad ning puhkealade poolest rikas perifeeria: sinna alla kuuluvad peamiselt kuurortid ja mereäärsed alad, mida iseloomustab kõrge teiste kodude arv (Lundmark, Marjavaara 2005, Müller 2005 cit. Müller, Marjavaara 2011).
- Laiialdaselt kasutatud perifeersed maastikud: Seal asuvad teised kodud on tavaliselt atraktiivsed endised püsielamud, mis on tegelikult osaliselt tühjad eluruumid. Nendes alades puuduvad tavaliselt looduslikud ja majanduslikud varad. (Müller 2002a, 2002b, 2005 cit. Müller, Marjavaara 2011).

Antud töös uuritav ala, Vääna-Jõesuu piirkond, kuulub antud loetelus esimesse kategooriasse. Tallinna läheduse tõttu on sinna järjest enam püsielanikke kolinud ning kinnisvara hinnad tõusevad. Suvilaid muudetakse ümber püsielamuteks. Kuna enamik suvilate omanikest on linnaelanikud (Halseth, Rosenberg 1995) ning igapäevaselt seotud suurema linnaga, siis toimub alas ka igapäevane pendelränne.

Olenevalt riigist, on suvitajatel ka kohaliku elu arengu kujundamisel suur mõju. Näiteks Kanadas (Halseth, Rosenberg 1995) ning Uus-Meremaal (McIntyre, Pavlovich 2006) saavad suvitajad osaliselt linnakodanike õigused. Seal saavad suvitajad oma hääle anda kohalikel valimistel.

2.2 Suvilapiirkondade paiknemine Eestis

Enne Nõukogude Liidu okupatsiooni, rajati Eestisse suvituspiirkondi ning kuurorteid. Eestis kujunesid vene aadelkonna seas kõige populaarsemateks suvituspiirkondadeks veekogudeäärsed alad või sisemaal olevad männimetsad. Eestlased ise hakkasid suvitama alles pärast oma riigi tekkimist, mil rajati puhkealasad välismaalastele vähematraktiivses mandri siseosas (Saluveer 2001 cit. Org 2010).

Perioodil 1960-1990 rajatud suvilapiirkondade paiknemine Eestis on seotud Nõukogude Liidus rakendatud planeerimispraktikatega.

Kuna Nõukogude Liidu riiklik poliitika nägi ette kompaktseid ja homogeeniseid sotsialistlikke linnu, siis ühepereelamute ehitamist peaaegu ei toimunud. Ühepereelamutele olid alternatiiviks alates 1940. aastate teisest poolest moodustama hakatud suvilafondid, mis tegelesid suvilate hooajalise väljaüürimisega. Nõudlus suvilate järgi aga kasvas, mistõttu alates 1960. aastatest hakati rajama standardseid suvilakooperatiive, kus maatükke eraldati põhiliselt ettevõtete kooperatiividele (Borén ja Gentile 2007, Holt-Jensen 2005 cit. Anniste 2007). Lisaks oli tugevasti reguleeritud ka suvilate väljanägemine (Anniste 2007).

Nõukogude ajal ehitatud suvilad paiknevad kontsentriiliste ringidena ümber suuremate linnade. Suvilad paiknevad tihedasti koos ja moodustavad sedasi madalhoonestusega tiheasustusala (Saluveer 2001 cit. Org 2010). Kuna nõudlus suvilate järgi oli Nõukogude ajal suur, siis muutus suvilakultuur alates 1960. aastatest väga populaarseks. Suvila ei olnud lihtsalt paik kus suvitada, vaid võimaldas ka isemajandamist. Riik jagas oma kodanikele suvilaid tavaliselt läbi töökohtade, aitamaks inimestel oma tagasihoidlikke toitumisharjumusi köögiviljade ning puuviljade näol rikastada. Suvilad ei olnud enam kõrgema klassi privileeg, vaid miski, mida võis omada iga nõukogude inimene (Rozovskaya 2003).

Sarnaselt Läänes asuvatele teistele kodudele, on ka Eestis järjest enam inimesi kolinud elama linna lähitagamaal asuvatesse suvilatesse. 1990. aastatel on paljud suvilad ümber

ehitatud aastaringselt elamiseks kasutatavateks elamuteks, see trend jätkub (Leetmaa 2002). Suvilarajoonidesse elama koondumine hoogustus Eestis aastast 2002, mis Eestis toimus majanduskasv.

2.3 Kogukonnatunnetus

Kogukonnasuhete teket, identiteeti ning mõju nii füüsilisele kui sotsiaalsele ruumile on uuritud, kuid kindlaid reegleid kogukonnasuhete tekkimiseks olemas ei ole. Kogukonnatunde uurimiseks ei ole olemas ühtset, universaalset meetodikat. Siiani on Puddifoot'i (2003) kohaselt subjektile liiga teoreetiliselt lähenetud. Selleks, et uurida mingi konkreetse ala sotsiaalse kapitali ühtekuuluvust, tuleks lähtuda selle ala iseärasustest. Siiski on võimalik juba teostatud uuringutest leida üldisemaid seaduspärasid, mis kogukonnatunnetust määravad. Psühholoogiline kogukonnatunnetus hõlmab kogukonna elu psühholoogilist komponenti, mida tuleks vaadata nii füüsilise koha kui ka sotsiaalsete suhete võrgustikuna (Rieger, Lavrakas 1981). Sotsiaalsed ning füüsilised mõõtmised on omavahel vastastikku seotud.

Kogukonnaidentiteet koosneb Puddifoot'i (2003) järgi „isiklikust“ ning „jagatud“ kogukonna identiteedi tunnetamisest. „Isikliku“ tunnetamise meede lähtub indiviidi isiklikust tunnetusest ning jaguneb kolmeks: isikliku toetuse tunnetus, isikliku rahulolu tunnetus, isikliku kaasamise tunnetus. „Jagatud“ kogukonna tajumine lähtub aga sellest, kuidas indiviid kogukonda näeb ning tunnetab ja see jaguneb samuti kolmeks mõõtmeks: tajutav kogukonna seotus, tajutav heanaaberlikkus, tajutav paiksus. „Jagatud“ ning „isikliku“ tunnetuse liitmine käib läbi selle, kuidas üksikisik end kogukonna osana kujutab ning kuidas indiviid käitub, et vastata kogukonna ootustele.

Identifitseerimise protsessid mõjutavad kogukonnasiseseid suhteid ning kogukonnatunnetust. Psühholoogiline kogukonnatunnetus (PKT) on mitmemõõtmeline tõlgendus, mis on muutunud kogukonna-psühholoogia tuumikuks (Mannarini 2012). Kogukonnatunnetust on ka kirjeldatud kui tunnet olla suurema kogukonna liige, mida toetavad emotsionaalne side ning inimestevaheline jagamine (Saranson 1974 cit. Mannarini 2012). PKT viitab peamiselt keerulise üksuse osaks olemise tundele, mis on moodustunud kogukonna sisedünaamikast ja välismõjude koostoimest moodustunud inimrühmade arvu. PKT seob indiviidide emotsionaalsed sidemed kogukonnaga ja see on aluseks liikmeskonnale, mida rikastavad ühised huvid, mured, ressursid ja tavad (Xu, Perkins, Chow 2010).

Kuna kogukonnatunnetus hõlmab lisaks psühholoogilisele faktorile ka füüsilist, siis kohad esindavad kogukonnatunnetuses ruumi, kus inimesed arendavad oma suhteid ning sotsiaalset läbikäimist (Long, Perkins 2007). Emotsionaalsete sidemete teket kogetakse kõige enam avalikes kohtades. Avalikud kohad võivad luua või taastada tugeva kogukonnatunnetuse, pakkudes inimestele ruumi, kus sotsialiseeruda ning üksteisega suhelda (Hayden 1997). Inimesed vajavad mitte-kommetrsiaalseid kohti, kus nad saavad üksteisega sotsiaalselt kokku puutuda.

2.4 Sotsiaalne kapital

Sotsiaalne kapital on lüidalt defineeritud kui kogukonna sotsiaalne sidusus/ühendus, ning seda on sageli kirjeldatud kui kriitilist elementi rahva tervise edendajat 21. sajandil (Wakefield, Poland 2005). Mida vanem on elanikkond, seda suurem on ka sotsiaalne kapital. Üheks selle nähtuse selgitamise viisiks on, et vanuse ning sotsiaalse kapitali suhe peegeldab kas sotsiaalse kapitali vähenemist noorema generatsiooni seas või alakatutuse muutumist inimese eluaja jooksul. On võimalik, et faktorid, mis mõjutavad äärelinnas inimeste osalust, usaldust ning suhete kujunemist, on vastavalt vanusele varieeruvad (Wood et al. 2007).

Sotsiaalse kapitali uurimisel on palju uuritud just selle mõju inimeste tervisele ning heaolule. Hiljutine Austraalias tehtud uuring näitab, et tajutav naabruskonna turvalisus on eelduseks heale füüsilisele tervisele, samal ajal mõjub vaimsele tervisele positiivselt nii naabruskonnas valitsevad head suhted kui turvalisus (Ziersch et al. 2005, Philayrathh et al. 2006).

Miller ning Buys (2008) uurisid Austraalias Gold Casti linnas, kas sotsiaalne kapital prognoosib õnnelikkust, tervist ning eluga rahulolu. Uuringus osalenud inimesed pidasid tervise seisukohast oluliseks elu väärtustamist ning turva- ja usaldustunnet. Naabruskondade vahelisi suhteid ning kogukonnategevustes osalemist sotsiaalse kapitali tekkeks oluliseks ei peetud. Inimesed lähtusid personaalsetest vajadustest, mitte üldisest kogukonna heaolust.

Wood jt. (2007) on uurinud ka füüsilise keskkonna mõju sotsiaalsele kapitalile. Leiti, et näiteks elamurajooni pikkus ei ole kuidagi sotsiaalse kapitaliga seotud. Uuringu käigus kogutud materjalid viitavad sellele, et sotsiaalne kapital ning liikluskoormus on omavahel seotud. Näiteks alad, mida ümbritseb suur liikluskoormus või suurte

parklatega kaubanduskeskused, on kohalikud elanikud omavahel vähem tuttavad. Teine uurimus näitas aga, et liiga suurt liiklust võib seostada ka nooremate inimeste anti-sotsiaalse käitumisega. Elukeskkondi uurides seostati elamurajoonidest vähemalt 800 m diameetri kaugusel olevaid teenindustevõtteid automaatselt sotsiaalse kapitaliga. Vastupidiselt ootustele leiti, et sihtkohtade arvu ning sotsiaalse kapitali vaheline suhe on negatiivne, kuigi näiteks toidupoe lähedust elamurajoonile pidasid elanikud positiivseks näitajaks. Lähedal asuvate asutuste otstarbekus tundus olevat tähtsam sotsiaalse kapitali prognoosija kui elamurajooni eluruumi tüüp. Siiski ei tohiks uuringutes kõrvale jätta ideed, et on olemas optimaalne elamutüübi kombinatsioon. Töö tulemuse näitavad, et kõrgem äärelinna korrashoiu tase on seotud suurema sotsiaalse kapitaliga. Siiski jääb selgusetuks, kas hea korrashoid loob eeldused sotsiaalse kapitali tekkeks või vastupidi.

2.5 Kohaidentiteet

Koha identiteedi kontseptsioon põhineb eeldusel, et keskkonda saab vaadelda kui sümbolistlikku kategooriat, mis mõjutab inimeste enesenägemust. Kohaidentiteet hõlmab protsessi, läbi mille paigad muutuvad enesenägemuse osaks. Mõndade teadlaste kohaselt on kohaidentiteet üles ehitatud üldistele sotsiaalsetele ning enese-kategoriseerimise protsessidele ning aitab kaasa sotsiaalse identiteedi tekkele (Proshansky, Fabian, Kaminoff 2009). Kohaidentiteet märgib psühholoogilist vastet asukoha füüsilietelevõtte omadustele tähenduse ning emotsioonide seisukohast. Kohaidentiteedi sisu ning olemuse kohta on lahknevad arvamused: mõned uurijad kahtlevad eelduses, et kohaidentiteet hõlmab endas nii kognitiivset kui emotsionaalset sisu (Hernandez, Hidalgo, Salazar-Laplace, Hess 2007). Selle asemel väidetakse, et kohaidentiteet kujutab endast hoopis unikaalset kognitiivset struktuuri (Hidalgo, Hernandez 2001). Siiski on olemas konsensus, et stabiilne, tähendusrikas ning väärtuslik elukoha kohemus võib tekitada kuuluvustunde, mis tekitab indiviidides kogukonna liikmeks olemise tunde, mida nad saavad kasutada oma identiteedimääramisel.

3. Uurimiseesmärgid ja hüpoteeside sõnastamin

1990. aastatel alguse saanud suvilate ümberehitamist püsielamuteks ning suvilaalade edasist tulevikku on uuritud palju nii Eestis (Leetmaa 2002, Org 2011, Anniste 2007, Saluveer 2001) kui lääneriikides (Clout 1977, Rozenskaya 2007, Müller 2007, 2011, Marjavaara 2007, 2011 jt). Lisaks suvilaaladel toimuvatele füüsilistele muutustele ning sellega kaasnevatele probleemidele tuleb vaadelda ka füüsilise keskkonna muutumisega kaasnevaid sotsiaalseid suhteid ning muutusi. Sotsiaalsed kapitali, kogukonnaidentiteeti ning kogukonnasuhete tekke on enne lääne kultuuriruumis asuvates elamurajoonides uuritud (Puddifoot 2011, 2007, Mannarini 2012, Miller, Buys 2008), kuid Eesti suvilaaladel mitte. Peale Vääna-Jõesuus teostatud uuringut oli võimalik täheldada seoseid kogukonnatunnetuse, sotsiaalse kapitali ning füüsilise ruumi vahel. Lisaks mängis näiteks probleemide efektiivsel lahendamisel suurt rolli ka suvitajate ning püsielanike osakaal piirkonnas. Uuringu käigus tekkinud tehtud tähelepanekutele toetudes, oli võimalik paika panna tekkinud uurimiseesmärgid ning hüpoteesid.

Uurimiseesmärgid:

- Uurida suvilapiirkondade elanike sotsiaalset tausta ja päritolu (kohalojaalsus, rahvus, hariduslik ja sotsiaalne taust);
- Selgitada ja analüüsida suvilapiirkondades toimivaid kogukonnasuheteid, sotsiaalset võrgustumist ja kogukonnaruumi kujunemist;
- Analüüsida Vääna-Jõesuu suvilapiirkondade geograafilist paiknemist ja kasutamise eripärasid;
- Uurida suvilapiirkondade elanike elukeskkonna kvaliteediga seonduvaid olulisemaid probleeme ja edukust lahenduste leidmisel. Teenuste olemasolu ja nende kasutamine.

Hüpoteesid:

- Suvilapiirkondade geograafiline eraldatus mõjutab suhtlust kogukonnas ja sotsiaalset positsioneerimist suuremas kogukonnas;
- Suvilapiirkondade elanike sotsiaalne võrgustumine ja elukeskkonnaga seotud probleemide lahendamise edukus on sõltuv kogukonna suuruselt;
- Kogukonna suurusel on mõju sotsiaalsele suhtlemisele ning igapäevaelu probleemide lahendamisele.

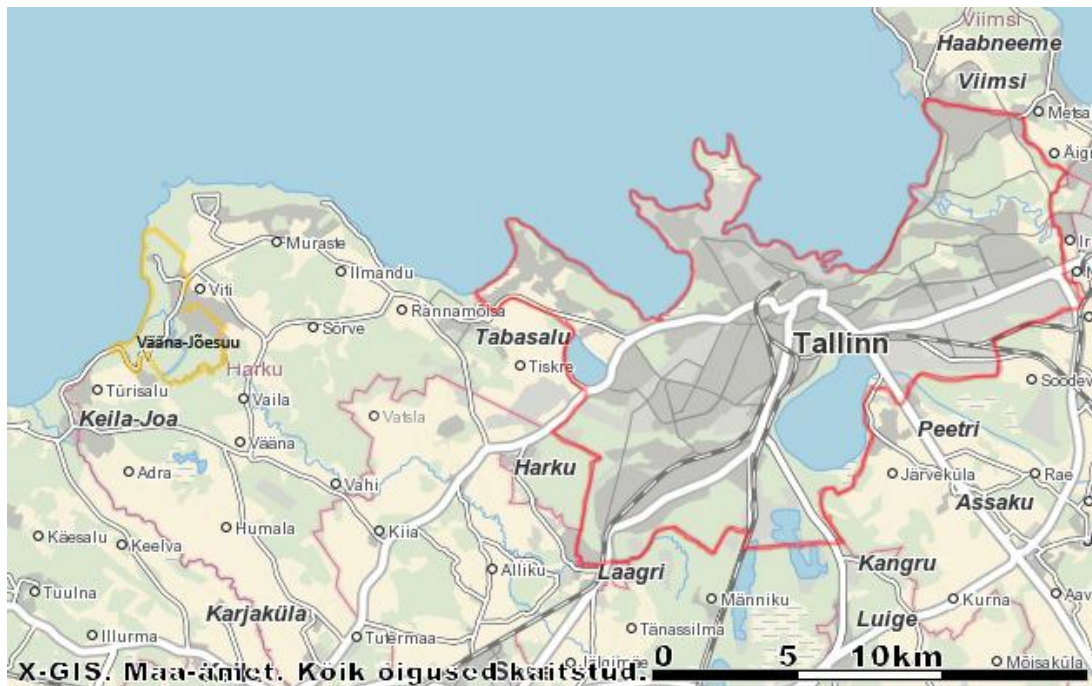
4. Metoodika

Uurimismeetoditena kasutatakse töös avatud küsimustega poolstruktureeritud intervjuud, piirkonna vaatlust, töötati läbi nii Harku valla kui Väana-Jõesuu Külaseltsi arengukavad, ning teemakohased uurimistööd. Intervjuud ning vaatlus on teostatud 2012. aasta juunis keskkonnakorralduse ja planeerimise tudengite poolt Suvilaalade pilootuuringu ning LEADER meetme 2 kogukonna arendamise projektiga „Suvilähistute elamurajoonideks kujunemise võimalused ja sellest tulenevate kohaliku omavalitsuse planeerimislahenduste ja Päästeameti nõudmiste rakendamise võimalikkusest“ raames. Uuring viidi läbi Tallinna lähitagamaal Harku vallas Väana-Jõesuu suvilarajoonis. Uuringu eesmärgiks oli fikseerida erinevate suvilaalade ja/või elamualadeks ümber kujundatud suvilaalade maa kasutajate/elanike, kohaliku omavalitsuse ja keskkvalitsuse ametkondade huvid ja kokkulepped, et tagada suvilaalade turvalisus ja elukeskkonna paranemine ning luua alus kokkuleppeid fikseerivale osaüldplaneeringule (Suvilaalade pilootuuringu blogi). Kõik intervjuud ning vaatlused on tehtud ühesuguste ankeetide järgi, mille autoriteks on Anette Org ning Kadri Leetmaa. Lisaks intervjuule, pidid intervjuueeritavad täitma ka enda kohta käivad üldandmeid käsitleva ankeedi. Tänu kogutud andmetele on võimalik teada saada, kuidas mõjutavad füüsiline keskkond ning inimestevahelised suhted mõjutavad kogukonnaga seotud küsimusi.

Uuringus osalesid 9 keskkonnakorralduse ja planeerimise tudengit, kes uurisid Väana-Jõesuu territooriumil kolme ühistut ning Viti territooriumil ühte ühistut. Uuringus osalenud tudengid olid Allan Aksiim, Karl-Hendrik Henno, Kristi Laurits, Linda Luig, Kaarel Murumaa, Raul Saidla, Igor Surnenkov, Kati Zoobel ja Eve Tooming. Eesmärgiks oli saada võimalikult palju erinevat infot, arvamusi ning ettepanekuid. Piirkonnad, kus uuringut läbi viidi olid Masinaehitaja ühistu, Varia ühistu, Sulevi-Viti ühistu ning Puraviku piirkond (joonis 2). Sulevi-Viti ühistu uurijad tegid veel lisaintervjuud ka kõrval asuvas endises Terra ühistus, vaatlust seal ei teostatud. Puraviku piirkond koondab enda all intervjuusid ning vaatlusi endistes ühistutes Mets, Puravik, Ranniku-Laadervälja, Väana-Puravik. Uurimistöö autor teostas intervjuud ning vaatluse Sulevi-Viti ühistus, lisaks veel Väana-Jõesuu ala üldvaatluse.

4.1 Uurimisala kirjeldus

Uuringualaks oli Vääna-Jõesuu suvituspiirkond Harku vallas Harju maakonnas (joonis 1). Piirkond asub Tallinnast 25 km kaugusel ning Harku valla keskusest Tabasalust 11 km kaugusel. Siseministeeriumi Sotsiaalse Infrastruktuuri teostatud uuringu kohaselt moodustavad Vääna-Jõesuu kandi Vääna-Jõesuu, Viti ja Naage külad. Kandi pindala on kokku 17,4 km², mis moodustab kogu valla pindalast 11%. Elanikke oli kandis 2004. aasta seisuga 1120 inimest, mis moodustab 10% valla elanike arvust (Vääna-Jõesuu arengukava). Käesolev uurimus viidi läbi Vääna-Jõesuu ning Viti külades.

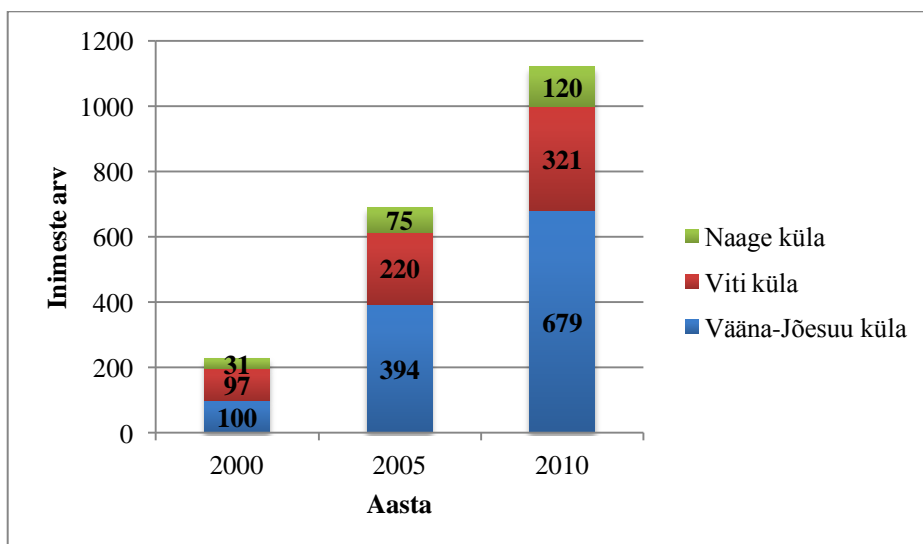
Joonis 1. Vääna-Jõesuu paiknemine Tallinna suhtes

Vääna-Jõesuu asub väga looduskaunis paigas. Vääna-Jõesuu külas asub 2 km pikkune rannajoon, mis teeb sellest suvel atraktiivse suvitusrajooni. 1990. aastatel hakkasid inimesed Nõukogude ajal rajatud suvilaid erastama. Massiline suvilaaladele kolimine ning suvilate ümberehitamine toimus perioodil 2002-2007. Kaasnenud muudatused ei olnud mitte ainult füüsilised vaid ka sotsiaalsed. Elanike ränne piirkonda on olnud intensiivne ning see kasvab iga aastaga. Kanti tulevad elama nii suvitajad kui ka inimesed, kellel puudub piirkonnaga eelnev kokkupuude. Joonisel 3 on näidatud kogu Vääna-Jõesuu kandi rahvastiku muutumist aastatel 2000, 2005 ja 2010, kust on näha, et suurim elanike arvu tõus on toimunud Vääna-Jõesuus, sellele järgneb Viti küla ning väiksema rahvaarvuga on Naage küla. Elanike arv Vääna-Jõesuus on kasvanud kümne

aastaga 579 inimese võrra, Viti külas samal perioodil 224 inimese võrra ning Naage külas 73 inimese võrra.

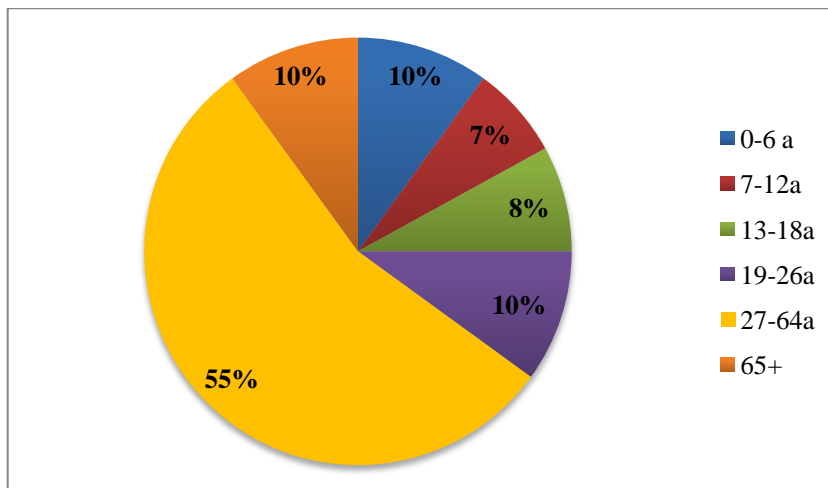
Joonis 2. Uuringuala. Varia, Masinaehitaja, Sulevi-Viti ja Puraviku piirkond

Joonis 3. Väana-Jõesuu kandi rahvastiku muutus

Kõige suurema osakaaluga on piirkonnas tööeline rahvastik, vanuses 18-64 a (joonis 4). Väiksema osakaaluga on kooliealine rahvastik ning pensioniealine rahvastik. Kuna

ala asub Tallinna lähitagamaal, looduskaunis ning rahulikus kohas, on see pere loomiseks hea paik, kuna võimaldab igapäevast pendelrännet lähimate suurte keskuste Tallinna ning Tabasaluga, sest Vääna-Jõesuu kandis on teenuste olemasolu nigel. Ühendus Tallinna ning Tabasaluga on aga viimastel aastatel paranenud. Ühistranspordi liine on Alasse juurde tulnud ning paranenud on ka nende kavliteet. Hetkel võimaldavad ühendust Tallinna ja Tabasaluga alas Samat AS ning MTÜ Harjumaa Ühistranspordi keskus. Lisaks on Harku vallal ka vallasisene bussiliin.

Joonis 4. Vääna-Jõesuu kandi vanuseline jaotus

Vääna-Jõesuus tegutseb kaks kohaliku elu edendamise seltsi. Vääna-Jõesuu Külaselts (VJK) loodi 2009. Aastal, ning ühingu peamiseks eesmärgideks on taaselustada kandi seltsielu, edendada sotsiaalset, majanduslikku ja kultuurilist infrastruktuuri ning aidata kaasa looduse ja kultuuripärandi säilimisele. Kandi harmoonilisele arengule kaasaaitamine ning piirkonna elanike huvide esindamine ning kaitsmine on seltsi põhitegevuseks (Vääna-Jõesuu seltsi koduleht).

Teiseks seltsiks on Külade Edendamise Selts (KES), mille eesmärgiks on kõikide Harku Valla külade majanduslikule ja sotsiaalsele arengule kaasaaitamine. Põhitegevuseks on külades vajalike teenuste kättesaadavuse tagamiseks ning parandamiseks lahenduste leidmine ning kogukondadevaheliste koostöösuhete tugevdamine. KES soovib teha koostööd kõikide külaelu elavdada soovivate ettevõtete, asutuste, organisatsioonide ja üksikisikutega (Külade Edendamise Seltsi koduleht).

Mõlemal seltsil on ühised eesmärgid, kuid erinev nägemus piirkonna arendamisest. Kahe seltsi vahel on üsna palju konflikte, mis on tingitud erinevate elu arendamise

meetmete pooldamisest. KES sooviks Vääna-Jõesuu külasse tuua teenuseid, arendusi, mis muudaks piirkonna senist imidžit, sotsiaalset struktuuri, maastikku. Lisaks leiab KESi juhatuse esimees, et suvilaalade arenemine elamurajooniks peaks toimuma nii kiirelt kui võimalik, et suvitajad ei segaks püsielanike elu. Lisaks leiab selts, et elamupiirkonnaks muutumine on võimalik ainult juhul, kui püsielanike huvid on tagatud. VJK juhatuse leiab aga, et kandi suurim väärtus on tema looduslikkus, kaunis piirkond, mere lähedus ning pigem ei poolda suurte muudatuste tegemist lähiajal. Lisaks arvatakse, et inimesed, kes on piirkonda elama asunud, on seda teinud teadlikult kohta, kus neid võimalikult vähe segatakse, ning kus nad saavad rahu Tallinna kärast.

Mõlemal seltsil eesmärgiks on soodustada alade arengut ning võimaldada inimestele paremat elukvaliteeti. Seltsidel on aga erinev nägemus piirkonna arengust ning sotsiaalsete suhete tekkimisest. Seetõttu puudub alal ka ühine tegevuskava ning ühtsus otsuste vastuvõtmisel. Heaks näiteks on Vääna-Jõesuu kooli rajamine Harku valla poolt, mis leidis aset tänu külaseltside poolt avaldatud survele. See tõestab, et kui seltsid tihemini koostööd teeksid, oleks neil palju rohkem mõjuvõimu kohaliku elu korraldamisel.

4.2 Andmete kogumise meetodika

Uuringu esimeseks etapiks oli vaatlus, mille eesmärgiks oli piirkonnaga tutvumine, seal olevate majade keskkonda sobivuse hindamine, hoonete kasutuse uurimine ning erinevate näitajate nagu teede laiuse, tarastatuse jne hindamine. Vaatlust teostati ankeedi alusel (lisa 1). Vaatluse käigus oli uurijatel võimalik teha ka märkmeid ala iseärasuste kohta. Aladest tehti ka pilte.

Teiseks etapiks oli intervjuude läbi viimine. Enne intervjuerimist, pidid intervjueritavad täitma enda kohta üldandmeid käsitleva ankeedi (lisa 2). Intervjuud viidi läbi vastavalt intervjuu kavale (lisa 3), milles olid poolavatud küsimused. Intervjuu hõlmas endas nelja teemade ringi: inimeste sattumine Vääna-Jõesuusse ja seal elamine/suvitamine, kogukonnuaruumi ning ühistute rolli olemasolu uurimine, ala aktuaalsed probleemid, piirkonna terviklik areng. Kõik intervjuud viidi läbi ühe intervjuu kava järgselt. Intervjueritad valiti nii juhuvalimi alusel kui ka nõ „lumepalli-valimi“ alusel. „Lumepalli-valimis“ leitakse mõned inimesed, kas vastavad seatud tingimustele. Igaüks neist toob järgmised esindajad, kes omakorda kaasavad veel mõned inimesed. Intervjuud viidi esiteks läbi kas ühistu esimeeste või piirkonna aktiivsemate

liikmetega, kelle kontaktid saadi kohaliku külaseltsi esinaiselt. Nemad suunasid omakorda intervjuerijad edasi inimeste juurde, kes tõenäoliselt oleksid rohkem valmis küsimustele vastama. Juhuvaimi kasutamisel suunduti nende inimeste juurde, keda oli alal liikumas näha. Intervjueerimisele seadis piirangu keelebarjäär. Nimelt moodustavad suure osa sotsiaalsest kapitalist vene rahvusest inimesed, ning intervjuerijate seas oli vaid üks vene keelt kõnelev isik. Seetõttu oli intervjuusid venelastega vähem kui eestlastega. Intervjuude pikkus kujunes aktiivsemate intervjueritavatega orienteeruvalt 30-60 minutit pikaks. Passiivsemate intervjueritavatega tehtud intervjuud olid lühemad, kuni 30 minutit pikad. Kuna uuritavad alade suuruse ning aja nappuse tõttu, ei olnud kahjuks võimalik kõikide inimestega intervjuusid teostada. Kokku tegid intervjuerijad 48 intervjuud.

5. Tulemused

5.1 Vaatluse tulemused

Vaatluse viisid uurijad läbi endale määratud ühistu piires. Vaatluse käigus oli uurijatel eesmärgiks hinnata ühistut ning seal asuvaid maju. Kirjeldada tuli ühistutes asuvate hoonete ning kruntide seisukorda ja välimust, hinnata nimetatud näitajate järgi hoonestuse funktsiooni ning anda ülevaatlik kirjeldus piirkonna üldmuljest. Lisaks tehti vaatlus ka kogu Vääna-Jõesuu alal üldmulje saamiseks.

5.1.1 Üldmulje piirkonnast

Piirkonna üldisel vaatlusel külastati randa, tulevase koolimaja ning külaseltsi hoone asukohta, Viti mõisa, Tabasalu, Viti ning Naage küla. Vaatlusel oli näha, et suvilapiirkondades on väga kitsad teed, väiksed krundid ning tihe asustus. Piirkonnas puuduvad kõnniteed. Hoonestuses oli keeruline leida ühiseid jooni. Mõnes ühistus oli näha kõrvuti ühesuguse tüüpprojekti järgi ehitatud suvilaid, kuid enamasti olid segamini ka stiililt erinevad suvilad. Väga suurt ühtsust ei olnud nii aedade kui ka majade suhtes üheski ühistus näha. Kõige rohkem ühsugust hoonestust oli näha Sulevi-Viti ühistus, kus lisaks 1,5 kordse viilkatusega suvilatele oli kõikidel kruntidel ka ühesugused postkastid, mille peal oli kirjas maja number. Enamasti asetsevad püsielamud suvilate vahel üsna korrapäraselt ning laiali. See tekitas majade ning aedade erinevusse veel suurema kontrasti. Vaatluse käigus tuvastati ka krunte, millel polnudki hooneid, vaid keset krunti oli suur kasvuhoone ning krundi ääres väike kuur aiatööriistade jaoks. Enamikel kruntidel on suvitajad ilmselt teinud ebaseaduslikku juurdeehitust. Leidus ka ühistuid ning piirkondi, kus püsiasustust ei olnudki näha. Suvitajate osakaal tundus kogu alas domineeriv olevat, hoolimata teadaolevast püsielanike juurdekasvust.

5.1.2 Rannaala

Vääna-Jõesuu kõige atraktiivsem paik – rand, on väga raskesti ligipääsetav, puuduvad parkimiskohad, tee on ka seal väga kitsas. Rannaala tundus vaatlusel korras ja puhas olevat. Seda kasutatakse nii sportlikul, puhkamise ning suvitamise ja ka ekstreemspordi eesmärkidel. Vääna-Jõesuu rannas oli näha palju lohesurfareid, kes kasutavad ära reljeefset merepõhja, mis tekitab suuri laineid. Rannaala on jaotatud kaheks: Tallinna poolne rannaala piirkond on mõeldud klassikalise rannaala kasutamiseks: päevitamiseks, suplemiseks, puhkamiseks. Isegi koerad on sellel alal keelatud. Türisalu poolne rannaalas võivad käia näiteks lohesurfariid, inimesed koertega ja rannaala muul

eesmärgil kasutada. Alas on kunagie vetelpäästetorn nign rannahoone, mis olid amortiseerunud ning kasutuseta.

5.1.3 Teenused

Vääna-Jõesuu piirkonna üldisel vaatlusel täheldati, et alal puuduvad kooskõimise koht, teenused, keskus. Ainsateks aastaringseks teenuseks oli alal üks väike pood, milles oli väga väike valik ning kallid hinnad ja bussiootepaviljonis asuv väike kiirtoidu putka. Hooajalistest teenustest oli näha, et poe ees müüdi lilli, aiasaadusi, talutooteid, ning rannas jäätist. Avalikest hüvedest kasutavad inimesed randa ja metsa. Ainsateks suhete loomist soodustavateks kohtadeks on pood ning bussijaam.

5.1.4 Uuringus osalenud ühistud

Uuritavad suvilaühistud olid kõik erinevad. Kõige rohkemate kruntide arvuga oli Masinaehitaja ühistu, kus vaadeldi 103 krunti. Piirkonnas on väiksed krundid, mis on tihedalt üksteise kõrval. Masinaehitaja ühistu on ümbritsetud igast küljest teiste suvilaühistutega. Ühistu on Vääna-Jõesuu kõige suurem ühistu, ning asub piirkonna tagaosas. Suvilakrundid on koondunud Hiie tee äärde, mis on Vääna-Jõesuu küla peamiseks teeks. Visuaalsel vaatlusel tundub, et alas on rohkem suvilaid kui püsielamuid. Hoonetel puudub ühtne välimus. Tee on väga kitsas, ning seda muutab kitsamaks ka asjaolu, et inimesed on oma aiast väljapoole istutanud kõrgeid ning tihedaid hekke ja pannud tee äärtesse kive, et autod kitsa tee tõttu muru peal ei sõidaks.

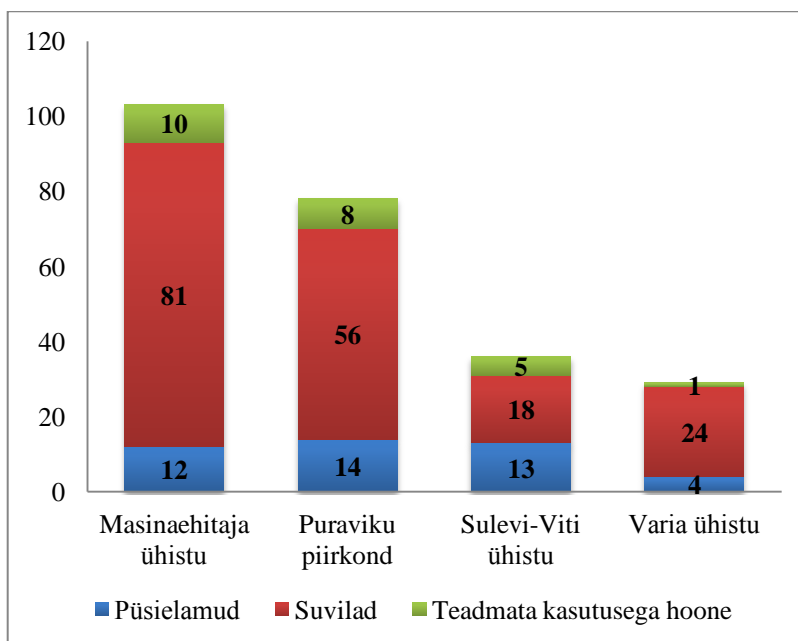
Suuruselt teiseks osutus Puraviku piirkond, kus vaadeldi 78 krunti. Puraviku piirkond on pindalalt suurim, kuid ei ole tiheda asustusega. Puraviku piirkonna Tallinna poolsem ala on ühistutega ümbritsetud, teised küljed piirnevad aga metsaga. Ala hoonestus on looduslikult hajutatud jõega, mistõttu seal asuvad krundid on laialivalgunud ning suuremate pindaladega kui Masinaehitaja ühistus. Hoonestus jaguneb laias laastus kaheks: enamasti lähestikku asetsevad suvilate grupid ehk endised ühistud ning nende vahel uhkemad uued püsi- või uuselanike majad. Majade hoovides pole kõrghaljastust, kuid krundist väljaspool olev puistu varjab oluliselt ehitisi, piirates sellega elanike poolt saadava valguse hulka. Visuaalsel vaatlusel on võimalik selgitada, et alas on domineerivaks hoonestuseks suvilad. Ala teed on väga kitsad ning käänulised.

Sulevi-Viti ühistus on 36 krunti, ning see asub Viti külas, kohe Vääna-Jõesuu piiril. Sulevi-Viti ühistu on ühe sissepääsuga ning ringi-kujuline. Seda ümbritsevad igalt poolt

umbes sama suured ühistud. Kuigi ala piirneb teiste ühistutega, jätab see endast üsna eraldatud mulje, kuna ühistu piiridel kasvavad hekid, mis varjavad teisi ühistuid. Ühistul puudub värav. Ala on korras hoitud, kõikidel majadel on ühesugused postkastid, mille peal on suurelt maja numbrid. Ala sissepääsu juures on suur teadetetahvel. Vaatluse käigus võib ka eeldada, et alal on toimiv ühistu. Kuigi majade ning suvilate osakaal tundus visuaalse vaatluse teel peaaegu võrdne olevat, olid ülekaalus siiski suvilad.

Kõige väiksem uuritav ala oli Varia ühistu, kuhu kuulus 29 krunti. Alale on kaks sissepääsu, üks on väravaga suletud. Ühistu on ümbritsetud tihedalt teiste suvilaühistutega ning sinna saab Hiie teed mööda. Varia ühistu kulgeb mööda väga kitsast ja kurvilist teed. Tee seisukord on halb. Aedade piire on tõsetatud kuni tee ääreni. Tee äärtesse on pandud palju kive, ning hekid kasvavad samuti tee peale. Vaatluse teel on võimalik selgitada, et vähemuses on püsielamud.

Jooniselt 5 on näha vaatluse teel selgitatud hoonestuse kasutamise viisi. Visuaalselt on suvilaid kõikides ühistutes püsielamutest rohkem.

Joonis 5. Vaatluse tulemused: Suvilate ning eramute vahekord Vääna-Jõesuus

Kõige väiksema püsielamute osakaaluga ühistu on Masinaehitaja ühistu, kus protsentuaalselt on 103st vaadeldud hoonest 12 ehk 12% suvilad. Kõige suuremate püsielamute osakaaluga on Sulevi-Viti ühistu, kus 36st hoonest on püsielamuid 13 ehk 36% on püsielamud. Puraviku piirkonnas oli püsielamuid 78st hoonest 14 ehk 12% ning Varia ühistus oli 29st hoonest 4 ehk

14% püsielamud. Igas ühistus oli ka hooneid, mille kasutust ei olnud võimalik vaatluse teel määrata. Kõige suurem selliste hoonete osakaal oli Sulevi-Viti ühistus, kus sellist hoonestust oli 14%. Masinaehitaja ühistus ning Puraviku piirkonnas oli teadmata kasutusega hoonestust 10%, ning Varia ühistus 4%.

5.2 Intervjuude tulemused

Intervjuusid kokku tehti projekti käigus 48. Masinaehitaja ühistus 19, Sulevi-Viti piirkonnas 12, Varia ühistus 6 ja Puraviku piirkonnas 11.

5.2.1 Suvilaaladel elamine/suvitamine

Enamus intervjuueeritavaid olid suvilakrundi saanud siis kui neid Nõukogude ajal ettevõtete töötajatele jagati. Üksikud olid ostnud krundi hiljem. Paljudel intervjuueeritavatel on plaan ehitada suvila ümber eramuks, osad tegelesid sellega ja mõned kasutavad juba praegu suvilat aastaringelt. Põhjuseks tõid pea kõik intervjuueeritavad selle, et nad ei soovinud enam korteris elada, ning kuna peale Nõukogude Liidu lagunemist oli võimalus suvila püsialmuks ehitada, siis kasutasid nad seda võimalust. Vanemaealised suvitajad ei soovinud oma suvilat püsielamuks ehitada, kuid ei välistanud seda, et nende järeltulijad võivad sinna elama asuda. Intervjuus osalenutest 28 olid suvitajad ning 20 olid püsielanikud.

Kõik vastajad pidasid Vääna-Jõesuu puhul kõige atraktiivsemaks paiga looduse ja mere lähedust, turvalisust ning rahulikkust. Kuna enamus vastajatest olid igapäevaselt seotud Tallinnaga, siis mainiti, et Vääna-Jõesuu on hea koht, kus saab linnakärast puhata.

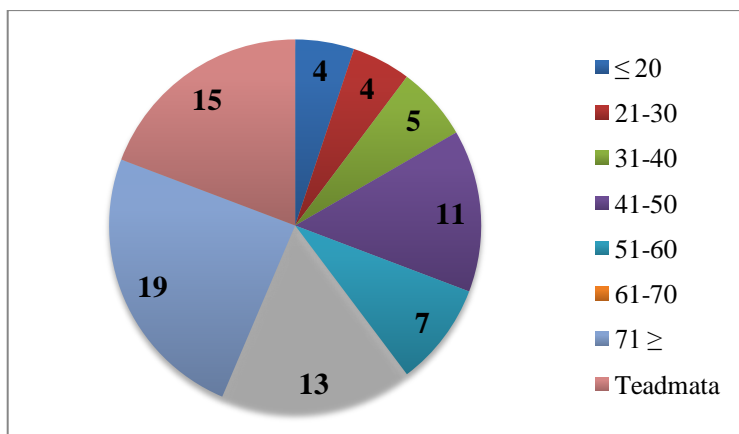
Traditsioonilise suvilaala säilimise kohta oli mitmeid erinevaid arvamusi. Samas tunnistas enamus vastajatest, et kui tegemist on toimiva suvilaalaga, mis täidab oma funktsiooni korrektselt siis seda täielikult elimineerida ei tohiks. Püsielanikud tõid enamuses välja, et suvitajate tõttu on neil keerulisem piirkonna ning ühistute arendamisega tegeleda. Just ühistute esimehed olid arvamusel, et suvitajad ei mõista püsielanike probleeme, mis on kahjuks sageli omavaheliste konfliktide põhjustajaks. Intervjuudest tuli välja, et igas uuritavas alas on praegu suvitajaid rohkem kui püsielanikke. Kuna ühistute esimehed olid kõik püsielanikud, siis tegid nad pingutusi oma ühistu püsielanike vajaduste lahendamiseks, mistõttu ei nähtud suvilaaladel pikka tulevikku.

5.2.2 Vääna-Jõesuu sotsiaalne struktuur

Sotsiaalse struktuuri juures võetakse arvesse intervjueeritavate ning nendega elavate inimeste vanust, haridust ning rahvust.

Intervjuude käigus küsitatud inimestel paluti täita enda ning endaga elavate inimeste kohta ankeet, mis sisaldas üldandmeid vanuse, rahvuse, hariduse ning hoonete kasutamise kohta. Paraku aga ei soovinud kõik osalised enda või endaga elavate/suvitavate inimeste hariduse või vanuse kohta infot anda, mistõttu on sotsiaalset struktuuri keerulisem hinnata. Andmeid töödeldes tuli välja, et inimeste vanus on ühistutes vanemaalisem (Joonis 6). Vanemad inimesed olid pigem suvitajad kui püsielanikud. Küsitatud inimeste seas oli kõige rohkem 71-aastaseid ning vanemaid inimesi. Neist valdav osa olid suvitajad, ning väitsid, et neid kohalik elu eriti ei huvita. Selle põhjuseks on asjaolu, et suvilakrunt on nende jaoks lihtsalt üks paik, kuhu puhkama tulla. Vanematel inimestel on keerulisem ka talvel piirkonnas elada, kui teed on lahti lükkamata ning liikumine on raskendatud. Lisaks on ka teenuste tarbimine kõige lähemal Tabasalus, kuhu autot mitteomavad inimesed saavad vaid ühstranspordiga. Kuna nad on vanemad inimesed, siis ei ole neil enam nii palju jõudu ning energiat, et kohaliku elu arendamises kaasa lüüa. Samuti ei soovi nad ka maksta täiendavaid kulutusi nt tee parandamise, kanalisatsiooniga liitumise, suvila soojustamise peale.

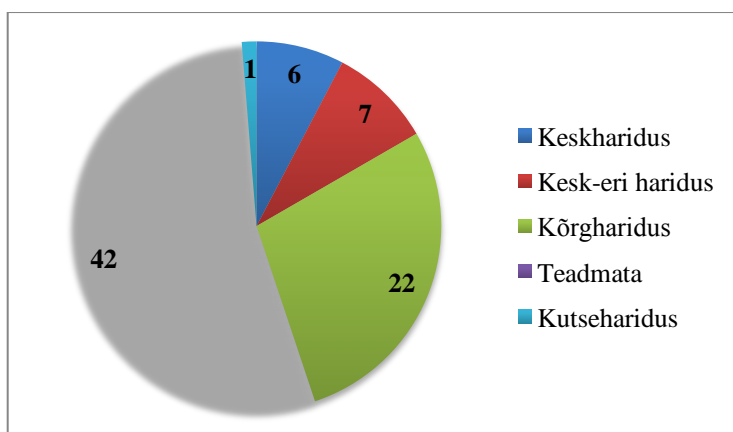
15 inimese vanus on teadmata, kuna ankeedis ei soovitud enda lähedaste vanuse kohta vastata. Intervjueeritavate seas oli 61-70-aastaseid inimesi 13. Ka nemad olid valdavalt suvitajad, kuid olid rohkem valmis muudatustega kaasa minema, ning ala arengusse panustama. Siiski enamus ei pidanud seda vajalikuks, ning leidsid samuti, et neid huvitab ainult nende enda krundil toimuv. Kõige vähem oli intervjueeritavate ning nende perede seas kuni 40aastaseid inimesi. Uuringus osalenud ühistute seas ei olnud sellist, kus noorte inimeste osakaal oleks ületanud vanemate inimeste oma. Kruntide omanikud olid kõik püsielanikud, kes olid väga tugevalt huvitatud ala arenemisest elamurajooniks. Väideti, et püsielanikel on väga raske oma tahtmist läbi suruda, kuna suvitajate osakaal on igas piirkonnas ikkagi suurem, siis jääb nende tahe peale. Seega püsielanikel pole alas muudatuste tegemiseks piisavalt võimu.

Joonis 6. Intervjueeritavate vanus

Intervjueeritavate ning nendega elavate inimeste seas oli eestlasi 65 inimest ning venelasi 13 inimest. Kuigi eestlaste osakaal oli venelaste omast 52 võrra suurem, kuid arvesse tuleb võtta, et vene rahvusest inimestega suhtlemine oli intervjueerijatel raskendatud, sest intervjueerijate seas oli vaid üks vene keelt kõnelev inimene. Üldmulje alast oli siiski, et valdavalt kõnelevaks keeleks tundus olevat vene keel. Näiteks Sulevi-Viti ühistus oli vaid neli eesti rahvusest perekonda, ning vene rahvusest inimeste seast rääkis eesti keelt vaid ühistu esinaine. Selles ühistus oligi igapäevaseks suhtluskeeleks vene keel, isegi ühistu koosolekud peeti vene keeles. Teistes ühistutes oli eestlaste osakaal suurem, kuigi valdavalt tundus, et venelasi on eestlastest igas ühistus rohkem. Hoonete kasutuse ning rahvuse seotuse kohta võib öelda, et püsielanikud on pigem eestlased ning suvitajad venelased.

Haridus oli valdkond, mille kohta inimesed ei soovinud vastata. Ankeedis jätsid paljud intervjueeritavad selle koha tühjaks.

Joonis 7. Intervjuus osalenute haridus

Siiski tundub, et kõige rohkem on alas kõrgharidusega ning kesk-eri haridusega inimesi. Hariduse mõju on keeruline välja selgitada, kuna liiga suur hulk inimesi keeldus sellele küsimusele vastamast.

5.2.3 Suhtlemine suvilaalas

Ühistud olid olemas Masinaehitaja ühistus, Varia ühistus ning Sulevi-Viti ühistus. Puraviku piirkonnas ühistu puudus. Intervjuurest selgus, et Vääna-Jõesuu osana nägid end püsielanikud. Rohkem sidet tundsid inimesed oma ühistuga, kui suurema piirkonnaga. Masinaehitaja alal on toimiv ühistu. Ühistusse ei kuulu vaid viis majapidamist. Ühistu liikmed tunnevad üksteist nägupidi, kuid naabritega on parem läbisaamine ning suhtlemine. Püsielanikud teavad üksteist paremini kui suvitajaid. Suvitajad tundsid peamiselt oma naabreid. Ühistu aktiivsemate liikmete kohaselt on suurimaks probleemiks on kooskäimise koha puudumine. See muudab raskeks ka ühistu koosolekute korraldamise. Ühistus on aktiivsemad inimesed, kes soovivad rohkem probleemide lahendamisest osa võtta, kuigi väideti, et alal suuri probleeme ei ole. Ala tuleviku kohta arvati, suvilarajoonide kadumist ning püsielamute teket ei pooldata. Ka püsielanikud väitsid, et kolisid sinna selle pärast, et saada rahu ning vaikust Tallinnast ning püsielanike tõus tooks kaasa suurema kära, mida nad ei taha.

Sulevi-Vitis oli aktiivselt toimiv ühistu. Ühistus puudus ametlikult esinaine, moodustatud oli ühistu juhatus, mis koosnes neljast võrdsest liikmest. Intervjuude käigus tuli välja, et ühistusse ei kuulu vaid endine ühistu esimees. Koosolekuid korraldatakse vajadusepõhiselt, ning ühistul on olemas oma meili-list, mille kaudu edastatakse liikmetele olulist infot. Ühistu liikmete ühiseks eesmärgiks oli muuta ühistu välimuselt atraktiivseks keskkonnaks, kus inimestel oleks hea olla. Selle jaoks määrati igale ühistu liikmele kas 10 tundi ühiskondlikku tööd või 500-kroonine maks. Kuigi ühistu tee kuulub vallale, peavad ühistu liikmed ise seda korras hoidma. Vald ei tegele tee puhastamisega ettekäändel, et tee laius ei ole nõuetekohane. Ühistu tellib talvel lumekoristust, suvel teede korrashoidmise teenust, niitmisteenust ühiskondlikule alale ning ühistus on ka suvel ühine prügikonteiner. Kuna ühistu ala on väike, siis kõik inimesed tunnevad üksteist, ning tänu ühistele probleemide lahendamisele, on alal tekkinud ka suur kogukonnatunne. Näiteks on ühistus üks krunt, mille omanikud on vanemad inimesed, ning kehva tervise tõttu ei saa suvilat külastada. Ühistu on korjanud raha, et nende aed ära niita ning korras hoida, et see ei rikuks ala üldist muljet. Ühisus

elavad püsielanikud pooldasid suvilaala elamurajooniks muutumist, ning väitsid, et ongi selle nimel pingutanud, et nende ühistu oleks visuaalselt atraktiivne rajoon, kuhu inimesed tahaksid elama tulla. Kuna ühistus on püsielanike ning suvitajate oskaal suhteliselt võrdne, siis on ühistu taganud nii suvitajatele kui püsielanikele hea elamiskeskkonna. Püsielanikel on talvel odavam mitme peale alas näiteks lumekoristust tellida ning suvel maksavad nii suvitajad kui püsielanikud teede korrashoiu ja vallale kuuluvate avalike rohealade niitmist.

Intervjuudest selguse, et Varia ühistu ei ole aktiivne ühistu ning eksisteerib vaid seetõttu, et suvitajad ostavad esimehelt elektrit. Ühistu püsielanikud soovisid, et lähima viie aasta jooksul tuleksid Varia ühistusse elama rohkem püsielanikke, kuna hetkel on ühistus püsielanikel suvitajate ülekaalu tõttu raske oma elutingimusi parandada. Peamiseks probleemiks on see, et tee on väga kitsas ning suvitajad ei ole nõus oma erastatud maast loobuma, et teed veidi laiemaks teha. Lisaks on ka nende ühistu tee eratee ja vald ei hoolda seda. Suvitajad aga ei taha ise tee hooldamise eest maksta, kuna nad viibivad seal nii vähe aega. Lisaks leidsid suvitajad, et tegutsevad enda krundil ning ei soovi kogukonnategevustest osa võtta, sest nad tulid piirkonda puhkama. Suvitajad ei soovinud ka majanduslikul põhjusel ühistu üldmulje parandamisele kaasa aidata. Kuigi püsielanike ning suvitajate vahel on terav vastasseis, on sealsed inimesed omavahel tuttavad, ning lävivad ühiste probleemide tõttu tihti.

Puraviku piirkonnas küll ühistu puudub. Suur hulk inimesi ütles intervjuerijatele ära seetõttu, et nad tundsid ükskõiksust ala arenemise suhtes. Sellest hoolimata on seal inimesi, kes on väga huvitatud piirkonna arengust, ning suvilaala elamurajooniks muutumisse positiivselt meelestatud. Huvitatud inimesed olid püsielanikud, kes leidsid samuti, et kui alas oleks rohkemal määral püsielanikke, saaks piirkonda kiiremini aastaringseks elamiseks kõlblikuks muuta. Ka seelses piirkonnas oli ühiseks mureks teede laius ning olukord, kuid probleeme oli keeruline lahendada inimeste omavahelise suhtuse puudulikkuse tõttu. Üks suvitaja ütles intervjuud andes: “*Tunnen enda naabrit, kes on siin püsielanik. Tervitame kui kohtume, kuid omavahel rohkem ei suhtle. [---] Me oleme siia puhkama, mitte suhtlema tulnud.*” Suvitajad nautisid ala loodust ja vaikust, ning ei soovinud, et piirkond elamurajooniks muutuks.

5.2.4 Kogukonnaruum ja –suhted

Kogukonnaruumi teket mõjutavad nii füüsilised kui sotsiaalsed tegurid. Füüsilisteks teguriteks pidasid intervjueritavad peamiselt seda, et puudub kooskäimise koht, kus inimesed saaksid omavahel tutvuda, ning üritusi korraldada. Vääna-Jõesuu alal puudub suhtlemist soodustav füüsiline keskkond. Kuigi mõned intervjueritavad leidsid, et külaseltsi hoone rajamine soodustaks kogukonnaruumi ja –tunde teket, siis leiti, et nooremad inimesed vajaksid rohkem vaba aja veetmise võimalusi. Kohalike teenuste puudulikkuse tõid välja peaaegu kõik intervjueritavad. Teenuste olemasolu alas aitaks inimestel samuti üksteisega tutvuda ning suhteid luua. Intervjueritavad arvasid, et alal võiks olla vähemalt korralik toidukauplus, lasteaed, kool. Intervjuudes mainiti, et toidukaupluse olemasolu korral eelistaksid inimesed endale sealt kaupa osta. Hetkel kasutab enamus Tallinnas või Tabasalus asuvaid kauplusi. Mainiti, et kooli rajamine piirkonda on samuti vajalik, ning esimese valikuna paneksid vanemad oma lapsed kodule võimalikult lähedasse kooli. Lastele mõeldud asutuste ning vaba aja veetmise võimaluste loomine aitaks kogukonnasuhete tekkele palju kaasa. Läbi selle tutvusid omavahel nii piirkonnas elavad lapsed kui ka nende vanemad. Välisinvestorid soovivad Vääna-Vitisse rajada 72 000m² ärihoonet, mis tooks teenused kohalikele inimestele lähemale. Mõned kohalikud pooldavad seda arendust, mõned mitte. KA kogukonnasuhete teooria kohaselt lõhuks selline suur keskus pigem kogukonnasuhteid.

Sotsiaalseteks teguriteks võib niikaua, kuni suvilad on piirkonnas enamuses, pidada ühistute olemasolu ning efektiivsust, liikmete arvu, hoonestuse kasutuse viisi. Kuna intervjuudest tuli välja, et inimesed tundsid suuremat seotust oma ühistu või piirkonnaga kui Vääna-Jõesuuga tervikuna, siis on suhted kogukonnas seotud ühistute suuruse ning seal toimuva tegevusega. Intervjueritavad ütlesid, et tunnevad oma naabreid ning mõningaid ühistu- ja piirkonnaliikmeid nägupidi. Väiksemates ühistutes nagu Sulevi-Viti ning Varia, tundsid kõik inimesed üksteist, suuremates ühistutes teati rohkem lähiümbruses elavaid inimesi. Üldiselt teadsid püsielanikud üksteist paremini kui suvitajaid. Samuti tunti ühistu vanemaid liikmeid paremini kui uuemaid. Piirkondades, kus olid toimivad ühistud ning korraldati ühistu koosolekuid, teadsid inimesed üksteist rohkem ning neil oli ka rohkem ühiseid eesmärke ja kohustusi. Ühised mured ja tegevused olid kogukonnatunde tekkimise peamised tegurid. Näiteks saab siinkohal tuua, kuidas Sulevi-Viti ühistus ühtisid suveti nii püsielanike kui suvitajate mured, ning neid püüti koos lahendada. Samamoodi mõjusid ka ühised tegevused,

näiteks nagu ühistu ühine välimuse parandamine. See lõi tugeva aluse kogukonnatunnetuse tekkimisele. Ka Varia ühistus oli tekkinud kogukonnatunne, kuid mitte probleemide lahendamisel vaid suvitajad olid koondunud ühistu esimehe vastu. Esimees püüdis enda ning ülejäänud kolme püsielaniku elukvaliteeti parandada, kuid suvitajad otsustasid ühiselt, et ei soovi näiteks tee parandamisse oma finantseeringu arvelt panustada. Lisaks leidsid piirkondade elanikud, kus ühistu toomis, et ühistud peaksid kindlasti alles jääma, kuna nende jaoks on ühistu koosolekud peamiseks informatsiooniallikaks. Samuti andis ühistu toetus inimestele tunde, et nad ei võitle üksinda oma ideede eest. Piirkondades, kus inimeste vahel toimus suurem omavaheline läbikäimine, tundsid inimesed suuremat turvatunnet. Palju tuli välja juhtumeid, kus püsielanik nägi oma kõrval asuval suvilakrundil võõraid nägusid, ning teavitas sellest kohe suvila omanikku. Püsielamute asumine suvilate piirkonnas on vähendanud ka suvilatesse sissemurdmisi ning suurendanud üldist turvalisust. Kuna krundid on üsna väikesed, keskmisel 600-1200m², siis on naabritel üksteise aiale ka hea ülevaade. Masinaehitaja ühistus ühtne kogukonnatunne puudus, kuna tegu oli väga suure alaga. Seal olid inimesed jagunenud väiksematesse kogukondadesse oma suvila või püsielamu asukoha tänava järgi. Kogukonnatunnet ei loonud mitte ühistu vaid paiknemine kindlas ühistu piirkonnas. Puraviku piirkonnas, kus ühistu puudub, ei olnud kogukonnatunnet eriti märgata. Seal olid segavateks faktoriteks esiteks ala eraldatus ülejäänud piirkonnast ning ka mõõtmelult suuremad krundid, mis omakorda olid looduslikult üksteisest eraldatud. Seal puudus igasugune eeldus omavaheliste suhete tekkimisele. Siiski olid naabrid omavahel teretuttavad. Püsielanike vahel toimus ühiste probleemide tõttu suurem suhtlus.

Intervjuudest tuli välja, et kogukonnasuhete laad on negatiivne piirkonnas, kus püsielanike osakaal on väike. Seal on konfliktide põhjuseks püsielanike soov, muuta elamuala välimus atraktiivseks, parandada üldiseid elutingimusi, suvitajad aga ei näe sellel mõtet. Peamised probleemid on seotud tee korrashoiuga. Kuna 1990. aastate alguses pakkud Harku vald inimestele võimalust maad ning teid erastada, kasutasid paljud inimesed seda võimalust, ning erastasid endale aia taga olevat maad ning teed. Erastatud teid aga vald ei hoolda. Suvel pole sellega erilist probleemi, teed peab vaid aeg-ajalt uuendama ning auke lappima ning see ei ole väga kulukas. Probleem tekib aga talvel, kui suvitajaid piirkonnas pole, ning lumekoristusega seotud probleemid neid ei puuduta. Kui näiteks Sulevi-Viti ühistus maksavad püsielanikud ise lumekoristuse eest,

siis Varia ühistus pole võimalik teed lahti lükata, kuna see on nii kitsas. Teed saaks laiendada selle arvelt, kui kõik inimesed annaksid veidi oma maad vallale tagasi, et tee laiust suurendada. Suvitajad aga ei taha oma teest ja maast loobuda. Teiseks peamiseks probleemiks on suvilad, mida ei külastata ning ei hooldata. Sellised krundid vähendavad ühistu atraktiivsust ning härivad ka püsielanikke. Probleemid on ka kruntidega, kus aiast väljapoole on istutatud lai hekk, mis segab nähtavust ja muudab tee kitsamaks. Püsielanikud leidsid, et suvitajaid on ümbruskonna suhtes „hoolimatud“. Üks püsielanik ütles suvitajate kohta järgmist: *“Kes suvitada tahab, võib seda metsas teha!”*. Ühistu esimehed loodavad siiski, et püsielanike arvu kasvades tekib ühistutesse ka rohkem inimesi, kes näevad oma krundi piiridest kaugemale ja mõistavad näiteks teede laiendamise vajadust kruntide arvelt, tee eraomandist loobumise olulisust, ning muude hooajaliste probleemide lahendamise vajadust.

Intervjuu tulemustest ei tulnud välja, et inimeste rahvus oleks kuidagi konfliktide põhjustajaks. Intervjuudest tuli välja, et ühest rahvusest inimesed suhtlevad omavahel meelsamini ning tihedamalt kui teisest rahvusest inimestega. Selle põhjuseks toodi keelebarjääri ning kultuurilisi erinevusi. Ühel juhul väitis üks eesti rahvusest perekond, et nad panid oma maja müüki ning nad soovivad kolida, kuna nad ei taha venekeelses keskkonnas elada.

Kohalojaalsuse kohta arvasid enamus püsielanikke, et nad ei soovi mujale kolida. Vähemalt ühel juhul tuvastasid intervjuueeritavad kohalojaalsuse näite, kus püsielanik oli Väana-Jõesuus kolinud ühest majast teise. Nimelt õnnestus intervjuuerida üht naisterahvast, kes oli Masinaehitaja ühistusse maja ehitanud ning peale muutusi isiklikus elus, pidi ta küll majast loobuma, kuid kuna piirkond oli talle juba pikka aega koduks olnud, siis enda sõnul ei tahtnud ta kuhugile mujale kolida, ning ostis endale Terra ühistusse suvila, mida ta hetkel aastaringseks elamiseks ümber ehitab. Siiski leidis ka inimesi, kes ütlesid, et neid ei seo selle paigaga miski, ning kui neil avaneks võimalus kuskile mujale kolida, siis nad kaaluksid seda. Sellist suhtumist leidis alades, kus kogukonnasuhted olid konfliktised.

5.2.5 Kohalikud teenused ning nende kasutamine

Väana-Jõesuus ainsateks pakutavateks teenusteks kõrgete hindadega ning väikse valikuga toidupood ning väike toidukiosk. Suvisel hooajal müüakse alas ka lilli, aiasaadusi, talutooteid ning rannas jäätist. Igapäevaselt ei tarbinud keegi Väana-Jõesuu

poe või toidukioski teenuseid. Enamik vastajaid tarbis enda jaoks vajalikke teenuseid Tallinnas või Tabasalus. Paljudel intervjueeritavatel oli soov, et piirkonda rajatakse suurem toidukauplus, et süüa ning tarbekaupu oleks võimalik kodu lähedalt soetada. Muude teenuste toomist piirkonda üldiselt vajalikuks ei peetud, sest neid on harjutud Tallinnas tarbima. Paljudel on aastatega välja kujunenud oma juuksur, õmbleja jne. Inimesed tundsid puudust vaba aja veetmise võimalustest kodu lähedal. Mitu korda mainiti kergliiklustee Tallinnast Suurupisse kulgeva kergliiklustee pikendamist Vääna-Jõesuuni. Oluliseks peeti ka rannaala muutumist avalikuks rannaks, vetelpääste torni ja rannahoone rajamist.

6. Arutelu ja kokkuvõte

Antud uurimuse eesmärgiks oli uurida kogukonnasuhteid ning sotsiaalset kapitali Vääna-Jõesuu suvilapiirkonna ruumis. Töös kasutatavad andmed põhinevad 2012. aasta juunis Vääna-Jõesuu kandis läbi viidud LEADER meetme 2 kogukonna arendamise projekti raames “Suvilaühistute elamurajoonideks kujunemise võimalused ja sellest tulenevate kohaliku omavalitsuse planeerimislahenduste ja Päästeameti nõudmiste rakendamise võimalikkuses”.

Vääna-Jõesuu asub Tallinna lähitagamaal ning paljud suvitajad ja püsielanikud on igapäevaselt seotud Tallinna linnaga. Vääna-Jõesuu kasutamise eripära seisneb selles, et sealsed inimesed kasutavad ala erinevatel eesmärkidel. Püsielanike jaoks on see nende elukeskkond ning suvitajate jaoks on tegu puhkealaga.

Kogukonnasuhted ja kogukonnaruum olid Vääna-Jõesuu alal tekkinud ühistute ning endiste ühistute tasandil. Ühtset Vääna-Jõesuu kogukonnatunnetust ei olnud alal märgata. Ühistud tegelesid ikka enda eluruumi parendamisega ühistu tasandil. Enne, kui Vääna-Jõesuus saab tekkida ühtne kogukond, peab see tekkima kogukonna kõige väiksemates osades ehk ühistutes. Ühistu esimehed lootsid, et piirkonda planeeritavad arendused muudavad kogu suvilaala inimesed lähedasemateks ning parandavad nende vahelist suhtlust eriti püsielanike seas.

Kogutud tulemuste põhjal saab töö kolmandas peatükis püstitatud hüpoteese tõestada. Tulemused näitavad, et kogukonnasuhtluse aluseks ei ole ainult psühholoogiline indiviidi tunnetus, vaid suurt rolli selles mängib ka füüsiline kogukonnaruum kui suhtluskeskkond.

Intervjuude ning vaatluse põhjal saab väita, et kogukonnas suhtlemine ning sotsiaalne positsioneerimine on sõltuv suvilapiirkondade geograafilisest eraldatusest. Siinkohal saab tuua näiteks, et nii Varia, Sulevi-Viti kui ka Masinaehitaja ühistutes, mis olid füüsiliselt ümbritsetud teiste ühistutega. Nendel aladel esines elanikel ning suvitajatel omavahel rohkem sotsiaalset läbikäimist. Pindalalt suurimas, Puraviku piirkonnas, mis oli geograafiliselt teistest ühistustest eraldatud, ning milles asuvad krundid olid looduslikult üksteisest eraldatud, ei leidunud aktiivset kogukonnasuhtlust elanike ning suvitajate vahel. Lisaks sellele, et Puraviku piirkonnas olid sotsiaalsed suhted minimaalsed, ei näinud ka seal elavad ning suvitavad inimesed end Vääna-Jõesuu

piirkonna osana. Isegi püsielanikud ei suhtleks oma vahel nii aktiivselt, kui alal ei esineks elukeskkonna kvaliteediga seotud probleeme. Kuna talvisel ajal on piirkonnas peamiselt teedega seotud hooajalised probleemid, siis on püsielanike omavaheline suhtlus probleemide lahendamisel paratamatu. Lisaks kogukonnaruumi geograafilisele eraldatusele suuremast üksusest, määras kogukonnasuhete olemasolu ka piirkonna suletus. Kui alas oli kaks või enam sissepääsu, ei olnud kogukonnaliikmed enam omavahel seotud. Ka tõenäosus üksteisega kohtumiseks on selle tagajärjel vähenenud.

Suvilapiirkonna elanike sotsiaalset võrgustumist ning elukeskkonnaga seotud probleemide lahendamise edukust mõjutab kogukonna suurus. Neil on tekkinud oma kogukonnaruumi siseselt seal viibivate inimestega kogukonnasuhed. Mida väiksem on kogukonnaruum, seda tihemini kohtuvad ka seal viibivad inimesed. Seetõttu on kogukonna sotsiaalne kapital omavahel rohkem võrgustunud. Suhtlus kogukonnas tekitab inimestes psühholoogilise kogukonnatunnetuse, mis omakorda on aluseks elanike paiksusele kogukonnaruumis. Elanike paiksuse tõttu tugevneb omavaheline suhtlemine kogukonnas. Tänu sellele, et inimesed üksteist hästi tunnevad, on neil kergem ka igapäeva elu puudutavaid probleeme lahendada. Uuritud aladest olid sellisteks näideteks Sulevi-Viti ning Varia ühistu. Sulevi-Viti ühistu kogukonnas oli nii püsielanike kui suvitajate osakaal võrdsem kui Varia ühistus. Tänu püsielanike rohkusele, sai see ühistu tagada nii suvitajate kui püsielanike vajaduste ning probleemide lahendamise. Lisaks tugevdati ühistu alal ühistegevusega kogukonnatunnetuse tekkimist ning suhete loomist nii püsielanike kui suvitajate vahel. Varia ühistu samuti tugevate kogukonnasuhete näiteks.

Kui alas on tugevad kogukonnasuhed, siis on inimestel kergemini võimalik kogukonnaruumis tekkinud probleemidele lahendusi leida. Näiteks sõltub kogukonna suurusest ka koosolekute läbiviimine. Väiksemas kogukonnas on kogukonna liikmete vahel kergem ühist koosoleku aega määrata kui suuremas kogukonnas. Seetõttu võtab koosolekute korraldamine ning info levitamine vähem aega ning probleemidele lahenduste leidmine võtab vähem aega. Ka probleemide lahendamine toimub väiksemas kogukonnas mobiilsemalt kui suuremas kogukonnaruumis. Lisaks kogukonnaruumi suurusele on probleemide lahendamisel oluliseks aspektiks ka kogukonnasuhete laad, mille positiivsust või negatiivsust füüsiline keskkond ei määra.

Kogukonnasuhete laad sõltus Vääna-Jõesuus kahest peamisest aspektist: inimeste sotsiaalsest struktuurist ning hoonete kasutusviisist. Sotsiaalse struktuurist sõltus inimeste omavaheline läbikäimine. Kogukonda kuuluvate inimestega oli rohkem suhteid vanematel inimestel. Vanemad inimesed suhtlesid aktiivsemalt nii omavahel kui ka nooremate inimestega. Teiseks mõjutas suhtlemise aktiivsust ka indiviidide rahvus. Ühest rahvusest inimesed eelistasid üksteisega rohkem suhelda. Ravustevahelist läbisaamist kõige enam takistavaks faktoriks oli keelebarjäär.

Hoonete kasutusviisist lähtus, et suvitajate suurem esindatus kogukonnas, seda vähem tehakse kogukonnaruumis muudatusi ja vastupidi. Kui tuua näiteks uuringu kõige väiksem ühistu, Varia, kus valitseb suvitajate ülekaal, siis sealsele suvitajate kogukonnale on ainsaks probleemiks püsielanike nõudmised, mille täitmisest nad saavad keelduda, kuna neid on enamuses. Samuti oli ka Masinaehitaja ühistus ning Puraviku ühistus, kus probleemide olemasolu küll tunnustati, kuid nendega tegeleti minimaalses ulatuses. Vastukaaluks nimetatutele saab tuua samuti väikse suvilaühistu, Sulevi-Viti, kus püsielanikke on võrreldes suvitajatega rohkem. Selles ühistus on elanikud ise korraldanud talvise lumekoristuse, suvel on alal üks ühine prügikonteiner, palgatud on haljastusteenus, kes niidab valla halduses olevaid murulappe ning ühistu liikmed maksavad ka teede korrashoidmise eest suvel. Suvitajad ei pea maksma talviste kulude eest.

Kohalojaalsus sõltus inimeste harjumustest ning neid ümbritseva kogukonna suhetest. Inimesed, kes olid juba Vääna-Jõesuu eluga harjunud, ei soovinud sealt lahkuda ka juhul, kui neile see võimalus avaneks. Samuti on nad ka rohkem huvitatud ala välimuse atraktiivsemaks muutmisest. Kui aga intervjuueeritav väitis, et tal on oma ühistu teiste elanikega konflikte, siis leidsid intervjuueeritavad, et võiksid piirkonnast lahkuda kui see võimalus neile avaneks.

Intervjuude ning vaatluse tulemustest tuli välja, et kogukonnasuhete ning sotsiaalse kapitali tekkele aitaks kaasa teenuste ning vaba aja veetmise võimaluste loomine Vääna-Jõesuus. Kuna teenuste valik piirkonnas on kesine, kasutavad piirkonnaga seotud inimesed Tabasalus ning Tallinnas asuvaid teenindusettevõtteid. Elanikud sooviksid piirkonda korralikku toidukauplust ning enamlevinud arvamuse kohaselt ei vaja piirkond rohkem teenuseid. Siiski võiks piirkond pakkuda inimeste sotsiaalse suhtluse suurendamiseks ka vaba aja veetmise võimalusi. Üheks selliseks variandiks on näiteks

Tallinn-Suurupi kergliiklustee pikendamist Vääna-Jõesuusse. Kergliiklustee järgi tundsid puudust paljud intervjueritavad, mistõttu oleks teel tulevikus ka palju kasutajaid. Ka selline vaba aja veetmise viis teeb inimesi omavahel tuttavaks ning suurendab indiviidide psühholoogilist kogukonnatunnet.

7. Summary

Community relations and social capital in the community space of Vääna-Jõesuu summer home settlement

The purpose of this paper is to examine the affect of community space on social capital and sense of community in Vääna-Jõesuu summer home settlement. The summer home settlements in Vääna-Jõesuu was established on a period between 1960s and 1990s. Vääna-Jõesuu area is one of the largest summer home settlements in the hinterland of Tallinn. After the collapse of the Soviet Union on the 1990s, many cottagers in post-social countries decided to turn their second homes into a permanent housing. This trend also occurred in Estonia. Turning a summer home into a permanent housing was very convenient, because the estate value there was lower than in a new residential district. In addition to that, the original owners of the dwellings were already familiar with the area. Since the trend of turning a cottage into a permanent housing had been growing by year, Vääna-Jõesuu will soon be a residential district instead a summer home settlement. A lot of researches have been conducted on this subject, but the impact of a community space on social capital and sense of community in summer home settlements have not yet been researched. This research sets following hypotheses on the subject:

- The geographic separateness has an impact on the communication in a community and social positioning in a larger community;
- The social networking among the residents of summer home settlements and solving problems associated to their living environment depends on the size of a community;
- The size of a community has an impact on the socializing in a community and on solving everyday problems (smaller communities are more successful).

The Methodology used in this research begun by observing Vääna-Jõesuu area and its surroundings. Afterwards, four cooperatives were picked out and researchers observed them too. The use of housing and overall appearance of the selected areas were studied. After the observation, interviews with local residents living and summering there, were conducted. The interviews included four main topics: individual's connection with Vääna-Jõesuu and individual's type of dwelling, exploring the existence of community space and the role of the cooperatives, current issues of the area, holistic development

of the area. In addition the nature of these community relationships and their impact on everyday life were also explored. The results of the study showed that the size of a community and its location determines the amount of community relations and dealing with everyday problems. Unfortunately the physical characteristics do not show whether the relationships in a community are positive or negative. To find out the nature of community relationships, social aspects and the usage of dwellings in the area had to be researched.

8. Kasutatud kirjandus

Anniste, K., 2007. Eeslinnastumine Tallinna tagamaa suvilapiirkondades. Bakalaurusetöö, Tartu Ülikool, Geograafia osakond, Tartu.

Bevan, M. and Rhodes, D., 2005. The Impact of Second and Holiday Homes in Rural Scotland. *Communities Scotland*.

Halseth, G., Rosenberg, M.W., 1995. Cottagers in and urban field. *Professional Geographer*., 472: 148-159.

Hayden, D. 1997. *The Power of Place: Urban Landscapes as Public History*

Hidalgo, M. C., Hernandez, B., 2001. Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*., 21: 273–281.

Hernandez, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E., Hess, S., 2007. Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*., 27: 310–319.

Kaltenborn, B.P., 1998. The Alternate Home: Motives of Recreation Home Use. *Norsk Geografisk*., 52: 121-134.

Leetmaa, K., 2002. Suvilapiirkonnad Tallinna regioonis.

Lindgren, U., 2003. Who is the Counter-urban Mover? – Evidence from the Swedish Urban System. *International Journal of Population Geography*., 9: 399–418.

Long, L.D., Perkins, D.D., 2007. Community social and place predictors of sense of community: A multilevel and longitudinal analysis. *Journal of Community Psychology*., 35(5): 563-581.

Lund, H., 2002. Pedestrian environments and sense of community. *Journal of Planning Education and Research*., 21:301-312.

Mannarini, T., Rochira, A., Talo, C., 2012. How identification processes and inter-community relationships affect sense of community. *Journal of Community Psychology*., 40(8): 951-967.

Marjavaara, R., 2007a. The Displacement Myth – Second Home Tourism in the Stockholm

Archipelago. *Tourism Geographies.*, 9: 296–317.

Marjavaara, R., 2007b. Route to Destruction? Second Home Tourism in Small Island Communities. *Island Studies Journal.*, 2: 27-46.

Miller, E., Buys, L., 2008. Does social capital predict happiness, health and life satisfaction in an urban Australian community? *New Zealand Journal of Social Sciences.*, 1: 15-20.

Müller, D.K., 2007. Introduction: Second Homes in the Nordic Countries: Between Common Heritage and Exclusive Commodity. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism.*, 7: 193-201.

Müller, D.K., 2011. Second homes in rural areas: Reflections on a troubled history. *Norwegian Journal of Geography.*, 653: 137-143.

Müller, D.K., Marjavaara, R., 2012. From Second Home to Primary Residence: Migration towards recreational properties in Sweden 1991-2005. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie.*, 103(1): 53-68.

Org, A., 2010. Tartu ümbruse nõukogudeaegsete suvilate kujunemine püsielamualadeks – omavalitsuste plaanid ja inimeste ootused. *Bakalaurusetöö, Tartu Ülikool, Geograafia osakond, Tartu.*

Philayrath, P., Chay, T., Bauman, A., Brooks, R., Silove, D., 2006. Social capital, socio-economic status and psychological distress among Australian adults. *Social Science & Medicine.*, 63(10): 2546-2561.

Proshansky, H. M., Fabian, A. K., Kaminoff, R., 1983. Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology.*, 3: 57–83.

Puddifoot, J.E., 2003. Exploring „personal“ and „shared“ sense of community identity in Durham City, England. *Journal of Community Psychology.*, 31(1): 87-106

Riger, S., Lavrakas, P.J., 1981. Community ties: Patterns of attachment and social interaction in urban neighborhood. *American Journal of Community Psychology*, 9: 55-66.

Rozovskaya, L., 2003. Behind the Fences: an exploration of dacha culture. *Russian Life*, 46(4): 37-41.

Ziersch, A.M., Baum, F.E., MacDougall, C., Putland, C., 2005. Neighbourhood life and social capital: the implications for health. *Social Science & Medicine*, 60: 71-86.

Wakefield, S.E., Poland, B., 2005. Family, Friend or foe? Critical reflections on the relevance and role of social capital in health promotion and community development. *Social Science & Medicine* 60(12): 2819-2832.

Weagraff, B.S., 2004. *The Contribution of Second Homes to Rural Economies*. Pennsylvania State University.

Wood, L., Shannon, T., Bulsara, M., Pikora, T., McCormack, G., Giles-Corti, B., 2007. The anatomy of the safe and social suburb: An exploratory study on the built environment, social capital and residents' perceptions of safety. *Health and Place*, 14(1): 15-31.

Xu, Q., Perkins D. D., Chun-Chung Chow, J., 2010. Sense of community, neighboring, and social capital as predictors of local political participation in China. *American Journal of Community Psychology*, 45: 259–271.

Internetiallikad

French Property kodulehekülg <http://www.french-property.com>

Suvilaalade pilootuuringu blogi <http://suvilad.blogspot.com>

Vääna-Jõesuu Külaselts <http://www.vjkulaselts.ee>

Külade Edendamise Selts <http://www.kyladeselts.ee>

Lisad

Lisa 1. Vaatluse ankeet

VAATLUS

Kaardile märkida kruntide kaupa!

Hoone ja krundi seisukord:

- a) Räämas/maha jäetud suvila
- b) Korras suvila
- c) Renoveeritud maja (suvila ümber ehitatud majaks)
- d) Uus maja
- e) Ehitusjärgus

Püeiasustus:

- a) Elatakse püsivalt
- b) Suvitatakse
- c) Pole aru saada

Piirkonna üldmulje

- a) Suvilaühistu asukoht (keskusest, merest, teistest ühistutest)
- b) Hoonete stiil ja kõrghaljastus:
- c) Tarastatus:
- d) Teede laius ja olukord (kommentaaris hekkide, kivide, aedade kohta):
- e) Muud kommentaarid:

Lisa 2. Intervjuu ankeet

ANKEET

Vastaja vanus:
Vastaja sugu:
Vastaja rahvus (leibkonna emakeele järgi):
Vastaja tegevusala (mis tööd teeb):
Vastaja haridus:
Pereliikmete vanus, sugu, rahvus, tegevusala (sama eluhoonet või suvilat kasutavad perekonnaliikmed)
1.
2.
3.
4.
...

ISE TÄITA:

Hoone kasutusviis: suvila / elamu

Maja/suvila kirjeldus:

Piirkonna kirjeldus:

Märkmeid intervjuu kohta:

LISAD

Fotod: 1) maja, 2) piirkond, 3) muud tähelepanekud ümbruses

Kaart: liikluskorralduse ettepanekud; Vääna-Jõesuu terviklikku arengut puudutavad ettepanekud

Lisa 3. Intervjuu kava

INTERVJUU KAVA

Sissejuhatus

Kontakti loomine, tutvustad ennast ja uuringut.

Meie oleme Tartu Ülikooli keskkonnakorralduse ja planeerimise tudengid. Meie teeme siin suviaaladel oma suvepraktikat, mis on osaks käimasolevast suuremast projektist (oskate sellest paari lausega rääkida).

Intervjuu koosneb neljast teemade ringist

- 1) Kuidas inimesed Vääna-Jõesuu alale elama/suvitama sattunud? Mis on inimesi just siia toonud? Milline näeb välja aastaringne elamine/suvitamine Vääna-Jõesuus?
- 2) Kuidas on suvilaaladel välja kujunenud kogukonnaruum, milline on ühistute roll?
- 3) Aktuaalsed teemad/probleemid suvilaaladel
- 4) Veel mainimata teemad/piirkonna terviklik areng

Avatud õhkkonna loomine

Uuringu tulemusi esitame me üldistatult, selliselt, et teie isikuga me neid ei seosta (tagame konfidentsiaalsuse). Intervjuu võtab aega 1-1,5 tundi. Selleks, et saaksime teiega vabalt vestelda ja ei peaks kõike räägitud üles kirjutama, kasutaksin hea meelega diktofoni. Loodetavasti Teil ei ole midagi selle vastu.

Kui olete valmis, siis alustaksime kõigepealt ühest ankeedist.. Tahaksin teada, kes te siin majas elate/suvitate? (Kirjutada otse ankeeti või teha märkmeid).

INTERVJUU KAVA

1A Suvilaaladel elamine

Millal tulite suvilapiirkonda elama? Mis asjaoludel otsustasite siia elama tulla? Mis asjaoludel valisite just selle eluaseme ja piirkonna – kas oli ka alternatiivseid variante?

Milline on Teie (või perekonnaliikme) varasem seos selle krundi/majaga, Vääna-Jõesuuga? Mida teate selle suvila ehitamise ja selle suvilapiirkonna tekkimise loost?

Kas Teie algne plaan oli kasutada maja suvilana või soovisite kohe siia elama tulla?
Kuidas olete suvilat ehituslikult muutnud, et see oleks ka talvel elamiskõlblik?

Milline elanik te olete? Kui oluline on teie jaoks just see elukeskkond ja kuidas seda kasutate? Kui tähtis on Teie jaoks aiaruum, loodus, rand?

Kui palju olete seotud Tallinna linnaga (töö, kool)? Milliseid teenuseid Te tarbite kodu lähedal, milliseid kaugemal (poed, juuksur)? Kus veedate oma vaba aja?

Kui palju olete kursis ja huvitatud Harku vallas / Vääna-Jõesuus toimuvast? Käite kohalikel üritustel, olete teadlik külaseltside tegevusest või see pole teie jaoks oluline? Kuidas saate informatsiooni toimuva kohta?

Kas Te praegu võite öelda, et olete rahul oma elukohavalikuga või plaanite tulevikus siit kuhugi edasi kolida? Miks?

Mis on teie arvamus suvilapiirkonna elamurajooniks arenemise kohta, kas siia peaks või võiks jääda ka traditsiooniline suvilaala?

1B Suvilaaladel suvitamine

Kuidas olete sattunud just Vääna-Jõesuusesse suvitama ja mis ajast Te siin suvitatud olete? Milline on olnud Teie varasem seos selle krundiga/piirkonnaga? Mida teate selle suvila ehitamise ja selle suvilapiirkonna tekkimise loost?

Milline suvitaja te olete? Tulete siia kohe kevadel või ainult suvel ilusate ilmadega? Kuidas näeb välja suvilas suvitamine; millega te siin tegelete; kuidas teie puhkus välja näeb? Miks teile siin meeldib?

Milliseid piirkonna teenuseid te kasutate? Kus käite poes, juuksuris, veedate oma vaba aega?

Kui palju olete kursis ja huvitatud Harku vallas / Vääna-Jõesuus toimuvast? Käite kohalikel üritustel, olete teadlik külaseltside tegevusest või see pole teie jaoks oluline? Kuidas saate informatsiooni toimuva kohta?

Millised on teie tuleviku plaanid – kas ise plaanite tulevikus siin edasi suvitada või soovite kunagi püsivalt elama tulla? Kuidas olete suvilat ehituslikult muutnud, kas see on ka talvel elamiskõlblik?

Mis on teie arvamus suvilapiirkonna elamurajooniks arenemise kohta, kas siia peaks või võiks jääda ka traditsiooniline suvilaala?

2 Suvilaalade ühistud, kogukonnaruum, suhtlemine

Kuidas ümbruskonna inimesed ja naabrid omavahel suhtlevad, kui paljusid oma naabritest te tunnete, kui aktiivne on omavaheline suhtlus?

Kas Teie alal on toimiv ühistu? Mida see ühistu ühiselt teeb? Kuidas Teie ühistu tegevusse kaasatud olete? Kui palju olete teie huvitatud oma suvilaümbruse ühisest arendamisest?

Kuidas näete Teie suvilaühistute tulevikku. *Olgugi, et nimetus „ühistu“ on tänases päevas aegunud, kuid kas ühistegevus ja/või ala ühine hooldamine/arendamine tulevikus jääb alles?*

Mõelge oma ühistule ja ka kogu Vääna-Jõesuu alale, kus on Teie kogukonnaruum, koht, kus on võimalik saada kokku ja ühiselt midagi teha või kus lapsed käivad koos mängimas/hängimas.

3 Suvilaaladel aktuaalsed teemad

Pole mingi saladus, et suvilaaladel on levinud ebaseaduslik ehitustegevus. Kuidas on see teie alal ja kas kuidagi peaks parandama ühiskondliku järelvalvet või mis seda olukorda parandaks? Miks inimesed ei soovi ehitisi seadustada?

Kuidas suhtute peagi algavasse vee- ja kanalisatsiooni paigaldusse? Kavatsete enda suvila ka veevärgiga ühendada? Kuidas teil veevõrk seni on lahendatud?

Kuidas suhtute korraldatud jäätmeveo kohustusse? Kuidas on jäätmevedu teie suvilaalal korraldatud?

Liikluskorraldus, teed, ohutus

Teede, teede laius, liikluskorraldus on üks enim konflikte tekitanud teema. Klassikalistes elamurajoonides on see soovituslik 12m ja eelkõige püsielanikud soovivad, et nende elukohta käsitletakse elamualana. Mitmete ekspertide meelest on suvilaaladel piisav laius 8m. Võimalik on liiklusolusid parandada ühesuunaliste teedega jne. Igasugune teede laiendamine toob kaasa autode kiiruse suurenemise. Millised oleksid teie mõtted

selles olukorras. Siin on nüüd Vääna-Jõesuu ala kaart ja teie suvilaühistu kaart. Siia saate visandada omi mõtteid, teha ettepanekuid või ise tõstatada küsimusi, mida meie teistele asjaosalistele edastame.

Kuidas teie näeksite Vääna-Jõesuu ala liikluslahendust? Olete te ise autoga liikleja või kasutate ühistransporti, jalgratast, kõnnite jalgsi? Milliseid võtteid saaks kasutada selleks, et liiklus muutuks ohutumaks kõigile?

Kuidas on Teie suvilaühistu alal teede kuuluvusega, kes neid praegu hooldab? Olete sellega rahul või peaks see toimuma teie meelest kuidagi teistmoodi?

Oskate te äkki öelda, miks on inimesed teede äärde pannud kivisid?

Teie ala on väravaga piiratud, kuidas sellesse suhtute? Miks see värav on siia tekkinud ja kuidas on läbi mõeldud olukorrad, kui kiirabil, politseil või tuletõrjel on vaja siia alale pääseda? Kuidas see toimib?

4 VEEL OLULISI TEEMASID/PIIRKONNA TERVIKLIK ARENG

Mis teemad on teie jaoks olulised veel välja tuua seoses suvilapiirkondadega, mida me siiaamaani pole veel kajastanud (Keskuskoht, kauplus, kool, vaba aja veetmise võimalused jne)?

Kas olete saanud kõigest rääkida, mida oluliseks peate? Kas soovite veel midagi rõhutada, mida peaksid erinevad osapooled kindlasti suvilapiirkondade juures silmas pidama.

Tänamine ja lahkumine

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Linda Luig,

(sünnikuupäev: 27.09.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Kogukonnasuhted ning sotsiaalne kapital Vääna-Jõesuu suvilapiirkonna kogukonnaruumis“,
mille juhendaja on MSc Merle Loothing,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 20.05.2013